

Джордж Гордон
БАЙРОН

ДЖОРДЖ БАЙРОН

СЛЪНЦЕ НА БЕЗСЪННИТЕ

СТИХОТВОРЕНИЯ

Превод: Любен Любенов, Георги Ленков, Евгения Панчева, Цветан Стоянов, Николай Бояджиев, Гео Милев, Иван Вазов, Александър Шурбанов

chitanka.info

АЛЕКСАНДЪР ШУРБАНОВ

ГЛАСЪТ НА БАЙРОН

„И гласть на Байрон прокънтял из цяла Европа. Всяко негово стихотворение, всяка негова постъпка ставали историческо събитие. Когато заминал за Гърция, там отишъл не никакъв човек и английски пер, а европейска сила.“

Така пише сто години след смъртта на поета известният литературовед Хърбърт Грирсън. Интересно е да се види как израства и съзрява тази „европейска сила“. Целият процес протича за малко повече от десетилетие. Епохата е Наполеоновата, но пътят на Байрон е друг и след него ще тръгнат не въоръжени до зъби армии, а най-чистите умове и сърца на континента.

Всичко сякаш започва в знаменателната 1812 година. През февруари младият член на Камарата на лордовете произнася първата си парламентарна реч — в защита на работниците лъдити, които в отчаянието си рушат изместващите ги от фабриките машини. Пламенното ораторско изкуство на дебютанта привлича вниманието, познавачите му вещаят блестящо бъдеще. Но както тази, така и двете му следващи речи не донасят никаква реална промяна в официалната политика. Твърде скоро със суифтовско прозрение Байрон осъзнава, че различията между партиите на торите и вигите са само на повърхността и че не Парламентът ще облекчи участта на трудовия народ. Впрочем той е знал това и по-рано — непосредствено след първата му реч излиза от печат поемата „Чайлд Харолд“, в която авторът се провиква към всички онеправдани:

*Потомствени роби! Нима не разбрахте,
че който желае да бъде свободен,
сам трябва да знае кога да удари!*

Творбата е плод на пътуванията на поета из Испания, Албания и Гърция, където той с покруса наблюдава опустошенията на робството и се изпълва с копнеж за промяна. За броени дни поемата превръща своя създател в най-модната литературна фигура на деня. Основен принос за този светкавичен успех има нейният герой — човек, както сполучливо го характеризира Маколи, „горд, мрачен, циничен, с непокорство върху челото и униние в сърцето, презиращ събрата си, неумолим в мъстта и все пак способен на дълбока и силна привързаност“. Независимата поза на Чайлд Харолд, неговото дръзко предизвикателство към света на неправдата и унижението в следреволюционната епоха на политическа реакция завладяват въображението на съвременниците. И в светските салони, и в подражателната литература. Започва да гъмжи от бледи копия на Байроновия герой. Името му става нарицателно. Но малцина разбираят, че авторът е по-голям от своето творение. Той жадува за освобождението на всички угнетени народи, мечтае за решително действие — дори на поэзията гледа снизходително като на заместител на делото. През 1813 г., окончателно разочарован от парламентаризма и потънал в своите „източни поеми“, с горчивина отбелязва в дневника си: „Кой би писал, ако има нещо по-добро за вършене?“ Англия го притеснява със своята предпазлива еволюционност, особено противен му е конформизмът на поетите романтици от старото поколение, които някога се възторгваха от френската революция, а сега се радват на идиличното си уединение в Езерния район и на благоразположението на короната. Той се задушава в атмосферата на социалния компромис, тегли го към много по-широки простори и не знае, че твърде скоро съдбата завинаги ще го раздели с родината.

През 1816 г. жена му го напуска, домът е обсаден от бирници и сред явилата се вихрушка от клюки, слухове и обвинения доскоро обожаваният поет се принуждава да замине за континента. В Италия попада в средата на разгръщащото се карбонарско движение и се хвърля в подготовката на въстанието с цялата си неудържима пламенност. Мъката на изгнаничеството, вярата в успеха на борбата, а накрая и болката от нейното поражение се изливат в поредица от драматични поеми, които по художествен начин осмислят преживяното и показват, че за Байрон литературното творчество вече не е заместител, а спътник на политическото действие. След погрома

на карбонарите той не се отчайва, преселва се от Равена в Пиза и заедно с Шели и Ли Хънт се Захваща с издаването на независимия вестник „Либерал“.

През тези години (1818—1823) пише и произведението, което ще увенчае целия му неспокоеен живот — „Дон Жуан“. На смяна на гордия самотник от предишните творби тук встъпва един нов, не тъй изключителен персонаж, който постепенно е въвлечен в голямата европейска политика и става неволна съставка от нейната калейдоскопична сцена. По този начин поетът получава възможност да създаде внушително по своя размах и разнообразие платно на съвременния „цивилизован“ свят с неговите дворцови интриги и политически борби, с дълбокия исторически мрак, който лежи върху сърцето му, и с огнените проблясъци за едно по-достойно за човека бъдеще. Може да се каже, че това е първият общоевропейски епос, който открива съвременната епоха на наднационалната история. И неговият централен герой е не толкова Дон Жуан, колкото авторът на поемата като разказвач и коментатор на събитията. В тази поема Байрон е в стихията си — далеч от меланхоличната маниерност на „Чайлд Харолд“ и съвсем близо до истинския си глас на ироничен съдник на епохата, познат от многобройните дневници и записи. Предишният романтичен патос не е угаснал, но над него вече кънти вездесъщият смях на реалиста, който успява навред да проникне зад привидностите. Политика, философия, религия, морал, нрави, литература — всичко става мишена за унищожителните стрели на този нов комизъм, който е наистина язвителен, но не подкопава вярата в бъдещето на човека, а само се опитва да разчисти пътя към това бъдеще. Така Байрон стига до органичната сплав на сериозното и смешното, залегнала в основите на най-доброто в английската литература от Чосър през Шекспир и Дикенс до наши дни. „Дон Жуан“ е и произведението, с което този най-съвременен от всички тогавашни писатели прехвърля надежден мост от неокласицизма на Филдинг и Поуп през романтизма към критическия реализъм на зрелия деветнадесети век.

Поемата е замислена безспорно с епическа широта и трябва да изведе своя герой през развалата на времето до високите барикади на френската революция. Но Байрон не успява да изпълни този амбициозен план — през 1824 г. той е вече в Гърция, за да участвува в

надигащото се националноосвободително движение с всички свои средства, с целия си международен престиж и най-сетне с голите си гърди. Тук във вихъра на подготовката се разболява и умира на тридесет и шест години. Гърция го изпраща с национален траур.

До това време свободолюбивата поезия на Байрон го е превърнала в притегателен център на европейския духовен живот. За него с възхищение се отзовават Пушкин и Гьоте, по стъпките му вървят — всеки по своему — Лермонтов, Петърофи, Мицкевич, Хайне, Леопарди... Всеки нов стих, излязъл изпод перото му, се превежда на десетки езици, разпалва пожара на бунта в душите на младежта. Дори преждевременната кончина на поета дава нов тласък на националните и обществените движения не само в Гърция, Италия и Испания, но и в Русия, Унгария, Полша, Франция, Германия... Неговите революционни песни проникват и в пробуждаща се България. През 1858 г. Кръстьо Пишурка ще напише:

*Аз съм тражил утешение
у Шилера и Байрона...*

Други ще търсят у него не само утешение, но и насърчение за борба. Ще го превеждат Иван Вазов, Кирил Христов, Гео Милев, додето всеки негов ред зазвучи на български и след Шекспир Байрон стане най-четеният у нас английски поет.

Особена популярност добиват в България, както и в редица други европейски страни, драматичната поема „Манфред“, несравнимият „Чайлд Харолд“, някои от източните поеми, които ни се струват необикновено близки с тематиката и романтичните си пориви („Абидоската невеста“ е първата Байронова творба, пресъздадена на български език). Едно след друго се появяват в превод и многобройните лирически стихотворения на поета — тези пръснати през годините бисери на щедрия му дух, някои от които са събрани и в настоящата книга, за да дадат възможност на днешния читател още веднъж да надникне в най-съкровените чувства и мисли на Байрон — огнения и нежния, печалния и несломимия, — онзи, когото познаваме и обичаме не от вчера.

Само в собствената му родина още дълго — та комай и до наши дни — ще продължават с крива усмивка да се извръщат от неговото могъщо присъствие. Не всички, разбира се, но мнозина. И защо? Защото бил разпътен в живота си, казват моралистите. Необуздан е бил, да — и непочтителен. Но дали това е причината да не погребат тленните му останки при другите големи поети в Уестминстърското абатство? Та нали и Уърдсуърт остави незаконна дъщеря във франция, а за това почти никой не се сеща? Не е ли тогава малко по-друга работата? Не е ли по-скоро в това, че Байрон посмя да нарече Англия „тъмничар на народите“? Не за това ли и досега там предпочитат да се ровят в личния живот на поета, а да оставят творчеството му настриани? Байрон сам признава, че не е бил светец, преминал е през много страсти и грехове. Но нали още Гьоте каза: „Байроновата смелост, дързост и грандиозност — нима всичко това няма възпитателно значение? Трябва да се пазим от това всякога да търсим възпитателност в чистото и нравственото. Всичко велико възпитава, щом като го открием!“

Други Байронови критици повтарят открай време, че той нямал определени убеждения, а се водел във всичко от капризите и настроенията си и затова поезията му нямала идеяна стойност. Дори и личната му самоотверженост отдават на авантюристична склонност към силните усещания, които да го избавят от аристократичната скука и меланхолия. И сякаш не виждат тези хора с какво рядко постоянство Байрон се бори срещу едно и също — позорното робство над человека, че за едно копнене и отдава жабата си — за свободата, без която му е трудно да диша. По-добре от всички тях го е разбрал един полицейски доносник в Италия, който предупреждава господарите си, че Байрон бързо се отегчава в любовта, но в политиката е винаги верен.

Най-упоритите и най-рафинираните отрицатели на поета са онези, които не откриват у него поетично майсторство. Сред тях е самият Т. С. Елиът, който пише, почти както някога Бен Джонсън бе казал за Шекспир: „Може да се предположи, че той никога нищо не е унищожавал от написаното. Ние сме свикнали да очакваме от поезията нещо концентрирано, нещо дестилирано. Но ако Байрон беше дестилирал своята поезия, то от нея нищо нямаше да остане.“ Елиът търси у Байрон тъкмо онова, което у него най-малко може да се намери. Защото Байроновата поезия не е като Уърдсуъртовата —

„чувство, припомнено на спокойствие“, а страст жива и сегашна. Тя не е, както у други, никаква космическа енергия, нагнетена в стиха, тъй че векове наред да се изльчва оттам, сякаш е самосъздадена, а живият човешки глас на поета, който продължава да ни говори през стиха си като през рупор. И този глас не може да не ни вълнува, защото, както е казал пак Гьоте, Байрон е „личност от такава величина, каквато никога не е имало и трудно ще може да се повтори“.

Впрочем пряко всички хули и оскърбления, които са се изсипали върху Байрон в отечеството му, неговият глас и там съвсем не е останал без отклик, както се мъчат да ни убедят някои. Привързаността на поета към делото на зараждащите се националноосвободителни движения в Европа от първата четвърт на деветнадесети век оказва определено влияние върху мисленето на бъдещите политически дейци из средите на новия британски либерализъм. И може би тъкмо това влияние превръща Уилям Гладстон в страстен защитник на българския народ в навечерието на неговото освобождение. Личният пример на Байрон като борец за свободата на всички народи се оказва заразителен за най-добрите представители на английската интелигенция: Алфред Тенисън заминава за Испания през тридесетте години на миналото столетие, един век по-късно там отива и Одън като шофьор на линейка за републиканска армия. Както обобщава Матю Арнолд:

*Не ни научи твой на нищо, но душата ни
го бе усетила като тътнеж на гръм.*

Главното въздействие на Байрон в неговата страна, както и извън нея, естествено, трябва да се търси в областта на литературата. И колкото и рядко да се говори за това, най-ярката социална сатира на деветнадесети век „Панаир на суетата“ на Такъри щеше да бъде невъзможна без триумфа на „Дон Жуан“. Трудно бихме могли да си представим без Байрон и някои централни образи и теми в големия викториански роман, както и светогледите и стилните особености на такива творци на словото като Джон Ръскин, Уилям Морис, Бърнард Шоу. Обърнем ли се пък за миг назад, колко самотен би изглеждал „принцът на поетите“ Милтън, ако не бе го последвал този най-

пламенен от неговите ученици! И колко по-уединена на своя остров би била Англия без поета, който зовеше своите съвременници да сменят езерата с океан и за когото целият свят беше тесен!

ФРАГМЕНТ^[1]

*Когато на дедите ми гласът
духа ми с радост призове на път
и той над буен вятър полети
или в мъгли под стръмни висоти,
дано не види никъде гранит
За знак, че моят прах е там зарит.
И нека епитафия за мен
да бъде моето име него ден.
Не ме ли то прослави по света,
то друга слава никаква не ща.
Умра ли, зарад него между вас
ще съм забравен или помнен аз.*

1803

---

[1] Стихосбирката „Часове на леност“ е публикувана през 1807 г. Тя е третата литературна изява на младия Байрон след сборниците „Поетически мимолетности“ /1806/ и „Стихове по разни поводи“ 118071. Макар и ранни, стихотворенията в „Часове на леност“ съдържат настроения и мотиви, много характерни и за зрялото творчество на поета. Бел. ред. ↑

НА ПРОЩАВАНЕ С НЮСТЕДСКОТО АБАТСТВО^[1]

*O, Нюстед, ветрове в твоите бойници свирят;
дом на моите деди, вече лъжащ на смърт;
твоите рози сред парка пустеещ умират,
на бодили и бурени правейки път.*

*От бароните, бодили своите васали
през Европа на поход в юдейската степ,
само гербът и щитът, при буря звъняли,
са последните тъжни реликви във теб.*

*Няма пак да разпалва в гърдите ми пламък
Робърт с арфата, както в далечните дни;
Джон от Хористан спи в Аскалонския замък^[2],
на арфиста ръцете смъртта вледени.*

*Пол и Хюбърт лежат в долината на Креси^[3]:
теза краля и Англия паднаха там.
Мои славни деди! Всеки славен и днес е,
помним вашата гибел и подвиг голям.*

*А при Марстън със Руперт^[4] четирмата братя
осветиха с кръвта си пролята пръстта —
на английския крал защитиха правата,
предпочели, от вярност към него, смъртта.*

*Сбогом, сенки на храбрите! С вас се сбогува,
тоя замък напускайки, вашият внук.
Тоя спомен сърцето му пак ще вълнува,
смелост той ще му вдъхва в чужбина и тук.*

*Ако взора му тъжен сълза замъглива,
не от страх е смутен във прощалния час.
И потеглил далеч с дух, жадуващ за слава,
няма никъде той да забрави за вас.*

*Той за вашата доблест и чест е достоен
и заклева се горд, че ще помни за тях.
И живял като бас, станал истински воин,
той праха си ще смеси със вашия прах.*

1803

---

[1] Нюстедско абатство — имението на Байроновия род в Нотингамшир, Средна Англия. В миналото е било манастир, основан от крал Хенри II /1170/. По времето на Хенри VIII манастирът е затворен и през 1540 г. става владение на благородника Джон Байрон. Бел. ред. ↑

[2] Аскalon — крепост в Палестина, където кръстоносците от Първия кръстоносен поход /1099/ разбиват голяма египетска войска. Бел. ред. ↑

[3] Креси-ан-Понтьо — село в Северна Франция, където през 1644 г. Кромуел разбива войските на Чарлс I. Неколцина от Байроновите прадеди са участвали в сражението на страната на краля. Бел. ред. ↑

[4] Принц Рупърт /1619–1692/ — английски военачалник, племенник на крал Чарлс I. Бел. ред. ↑

ЛОХ-НА-ГАР

*Махнете се, паркове с рози уханни!
Да бродят там галени градски чеда!
Аз търся скалите, със сняг увенчани,
где има любов, где цари свобода.
Каледонийо, влюбен съм в твоите грамади,
там мълнии палят в небето пожар,
там вместо фонтани шумят водопади —
за твоите долини тъжа, Лох-на-Гар^[1].*

*Премина сред тях моите детство щастливо;
там носех шотландска барета и плед;
през твоя лес боров вървях мъчаливо,
от спомен за вождове мъртви обзет.
Не се връщах вкъщи, преди да изгрее
звездата полярна със сребърен чар;
духът на легендите в мене живее,
които разказват във теб, Лох-на-Гар.*

*„О, сенки на мъртви! На мен ли шептите
и с вихъра ваши ли думи летят?“
Навярно духът на герой в тъмнините
препуска със вятъра в родния кът.
Когато край Лох-на-Гар буря затъмне,
когато е зимата в своя разгар —
докарват фъртуните облаци мътни
и сенки блуждаят над теб, Лох-на-Гар!*

*Видение тъмно не ви ли разказа
Защо бас съдбата не би награди?
В Кълден за смърт ориста би беляза.
Венци и победи не би отреди.*

*Щастливи геройската смърт би направи
и гроб са ви днес пещерите в Бремар^[2].
Шотландската гайда неспирно ви слави
и ехото пее за вас в Лох-на-Гар.*

*Напуснах те аз преди много години,
ще дойда пак — странника ти приюти!
На мене със своите голи долини
по-мил от полята английски си ти.
О, Английо! Твоята хубост е стайна
за мен, скитал там от чукар на чукар.
Магьосва ме вашта мош дива, безкрайна —
о, стръмни и мрачни била в Лох-на-Гар!*

1806

---

[1] Лох-на-Гар — връх в Северна Шотландия. Каледония — старинно наименование на Шотландия. Кълден — селище в Северна Шотландия, където през 1746 г. последният представител на Стюартите и претендент за английския престол принц Чарлс Едуард претърпява окончателно поражение. Бел. ред. ↑

[2] Бремар — селище в планинска Шотландия /Хайланд/, където известно време принц Чарлс Едуард се укрива, преди да отплava за Франция. Бел. ред. ↑

КАК ИСКАМ ПАК ДА СЪМ ДЕТЕ...

*Как искам пак да съм дете,
да скитам в наште пещери,
да плувам в синьото море,
да бродя в здрачните гори!*

*Не съм саксонец горделив,
на свобода съм се родил,
сред планините съм щастлив,
прибоят морски ми е мил.*

*Вземи ми титлите, съдба,
и нивите, орани с плуг —
презират робските чада
ведно с угодниците тук!
Върни любимия ми бряг —
прибой на яростни вълни.
Там искам да се скитам пак,
тъй както в детските ми дни.*

*Все още млад, разбирам аз,
че тоя свят не е за мен.
Защо последният ни час
е с мрачни сенки обграден?
Сънувах сънища добри,
с блажени образи богат:
о, истино! — защо разкри
с лъчи омразни тоя свят?*

*Обичах — но останах сам;
дружих — но без другар съм днес.
Сърцето ми тупти едвам,
обезверен съм и злочест.*

*Макар че с вино някой път
лекувам болката в гръдта —
за кратко радва се духът,
сърцето гасне в самота.*

*O, тези да търпиш злочест,
с които злато, сан и власт
случайно те събират днес,
да пиеши в празничния час!
Душите верни ми върни
и чувствата от младостта;
и от сгънта ме изтръгни,
че тя убива радостта.*

*И ти, обичана жена,
която всичко си за мен,
усмивката ти избледня
и моят дух е вледенен.
Спокойно ще се разделя
с разкоша тъжен, с пошлостта,
и тъй ще се задоволя
със тишина и доброта.*

*Аз мразя тоя хорски шум;
шума — не хората — презрях.
Жадува бездни моят ум —
ще му подхожда мрака в тях.
О, ако бях с крила роден,
то към гнездото си тогаз —
към Небесата — устремен,
се бих успокоил и аз!*^[1]

---

[1] Последните четири стиха перифразират псалм 54 /Псалтир/: „И аз рекох: кой би ми дал криле гъльбови? Аз бих отлетял и бих се

успокоил.“ Бел. ред. ↑

НА РОМАНИКАТА

*Ти, златен блян великодушен,
кралице на детската радост,
повела в танца си въздушен
редици лъчезарна младост,
най-сетне чара твой забравям,
не бродя с тебе из мъглите
и твоите земи оставям
на Истината за земите.*

*И все пак трудно се напускат
мечтите на души невинни,
де призрачни лъчи се спускат
и всички нимфи са богини,
де ярките бои не стихват
между фантазии играви
и щом жените се усмихват,
усмивките не са фалиши.*

*Но мога ли все да лудея
по твойта облачна позлата,
да виждам в всяка дама фея,
Пилад^[1] — във всеки свой приятел?
Не, за жената вече зная,
че винаги в лъжа се врича
и че приятелят накрая —
пред мене — себе си обича.*

*Сега властта ти аз отривам,
далеч оттеглям се, разказян,
с измислени криле не литвам,
не слушам твоя глас омаен.*

*Глупак съм бил, за да се влюбвам
по поглед никакъв разискрен,
по стон един да се погубвам,
да се топя по плач неискрен.*

*Лъжлива вече ми се струваш,
презират пъстрата ти врява,
де сред Изкуственост царуваши
и сред Чувствителност болнава,
де сълзи глупави изпъръскват
нашарените ти олтари
и истинската скръб отблъскват
зарад измамите ти стари.*

*Ела сега във траур цяла,
с венци от бурен увенчана,
поток съчувствие изляла,
от хиляди въздишки пяна;
и хорът ти от горски деви
тук пажът мъртъв ще оплаква,
че пя той твоите напеви,
но повече не те очаква.*

*Вий, нимфи, винаги готови
да леете сълзи трагични,
пламтящи в приказни огньове,
трептящи в страсти фантастични,
ще жалите ли вий, кажете,
изменника, далеч отминал?
Поне със песен почетете
незрелия певец загинал!*

*Прощавайте, свещта догаря,
часът дойде, сърца честити!
Бездънна пропаст се разтваря
и в нея вие ще лежите!
Забрава чака там безбрежна,*

*с води катранени и пълни.
Вас с вашата кралица нежна,
уви, тя бързо ще погълне!*

1806

---

[1] Пилад /гр. мит./ — митологически и литературен герой, другар на Орест, сина на коварно убития цар Агамемнон. В случая името е антономазия за вярното приятелство. Бел. ред. ↑

КОГАТО, ПЛАНИНЕЦ МЛАД, СКИТАХ НА ВОЛЯ...

*Когато, планинец млад, скитах на воля
по снежния Морден^[1], над тъмната степ,
и гледах как пада потокът надолу,
как гони мъгли ураганът свиреп,
без знания хитри, без сложно изкуство
и груб като мойта скалистата страна,
във себе си пазех единствено чувство —
към теб, моя Мери, към тебе една.*

*Любов то не беше, защото тогава
не знаех дори тая дума любов,
но същият образ сега оживява
от дните предишни, там, в края сувор,
все същият образ, запазен във мене,
щастлив бях сред цяла земя-планина
и моите мисли летяха, блажени —
за теб, моя Мери, за тебе една.*

*Пред утрото ставах, по пътища скрити
поемах със свое то куче-водач,
бучеше Дий, аз и посрещах вълните
и песен шотландска дочувах до здрач.
А вечер в леглото, със папрат застлано,
лежах и сънувах те, цял в топлина,
и думи-молитви изричах отрано —
за теб, моя Мери, за тебе една.*

*Уви, изоставих аз своя край беден
и няма ги вече онез младини,*

*и вехна сега, от рода си последен,
и спомням си само предишните дни.
Да, слава получих, но тя е горчива,
душата ми хлад и умора позна
и плача по старата болка щастлива —
за теб, моя Мери, за тебе една.*

*И видя ли пак връх, забит във небето,
аз виждам ония скали над Колблин,
и видя ли поглед да сгрява сърцето,
аз виждам пак погледа нежен и син,
и зърна ли светла коса да се лее,
вълниста, развята без ред настрана,
за твоите къдри златисти копнея —
за теб, моя Мери, за тебе една.*

*А може би време ще дойде отново
да скитам и гледам върха заснежен,
все тъй извисен неизменно, сурово,
но Мери, но Мери не ще е до мен!
Тогава прости, свят на моята младост,
ти, Дий, устремила вълна след вълна —
че нямам ни дом аз, ни истинска радост
без теб, моя Мери, без тебе една!*

1807

---

[1] Морвен — планина в Северна Шотландия. Дий — река в Абърдийншир, Шотландия. Калблин — планина в Шотландия. Бел. ред. ↑

НА ЕДИН ДЪБ В НЮОСТЕД

*Когато садих те дълбоко в земята,
аз исках да бъдеш по-траен от мен,
да трепкат по клоните тъмни листата,
бръшлян да обвива дъба извисен.*

*Така от пръстта на деди мълчаливи
през детството гледах те с горди мечти,
а днес те поливам със сълзи горчиви,
сред бурени, виждам, посърнал си ти.*

*Откакто съдбата далеч ме отпрати,
в дома на баща ми стои чужденец
и в негова власт е сега участта ти,
додето получа за зрелост венец.*

*А с мъничко грижи как би се изправил,
със рани зарасли как би разцъфтял!
Но никой не те е след мен съжалявал —
кога пришълциите са имали жал?*

*Мой дъбе, не грохвай — о, нека измине
Земята два кръга по пътя си стар,
аз тук ще се върна във пълни години
За среща щастлива щастлив господар!*

*И ти ще живееш, достоен и мощн,
над бурена, който държеше те в плен,
че в тебе животът запазен е още
и пак ще си сложиш нов накит зелен.*

А твоята зрелост когато настъпи,

*смъртта ще ме скрие във пещерен мрак,
но ти, ти ще трепкаш с листата си скъпи
пред тебе е времето немощен враг.*

*Над гроба ми век подир век ще минава,
ти все ще си моят шумящ балдахин
и друг господар ще посрещаш тогава,
когато под сянката дойде самин.*

*Или със сина си пристъпи полека
и с шепот покаже му белия кръст.
О, вярвам, че те ще си спомнят навека
мъртвеца, положен във старата пръст!*

*И тук, те ще кажат, туптя му сърцето,
тук песните пя си, тук в младост цъфтя
и тук ще почива прахът му, додето
на времето дните стопи вечността.*

1807

СТИХОВЕ, НАПИСАНИ ПОД БРЯСТА В ЦЪРКОВНИЯ ДВОР НА ХАРОУ^[1]

*Мой брясте мил! Под небосклона чист
от клоните ти шепне всеки лист;
мечтая сам, а някоага под тях
с любимите приятели вървях;
и те навярно, пръснати сега,
си спомнят дните хубави с тъга.
О, видя ли листата ти над мен,
аз пак благоговея възхитен
пред теб, надвиснал брясте! Тук лежах
по здрач и часове наред мечтах.
Почивам тук и днес, ала уви! —
без мислите от тези прежни дни.
Пак стенещите клони и листа
подканят да си спомням младостта
и сякаш чувам тихия им глас:
„Вземи си ти последно сбогом с нас!“*

*Щом охлади съдбата майта гръд,
навеки поривите ще заспят;
по-лек ще бъде смъртният ми час
/ако олеква някому тогаз!/,
щом тук най-скромен гроб ме подслони,
където бях щастлив на младини.
Аз вярвам, че е сладко с тоя блян
Завинаги да легна там приспан,
где младостта във моите гърди
надеждите ми сладостни роди;
и пак над мен тревата да расте,
която газех, като бях дете;*

*и да се слея пак със тоя прах,
по който стъпвах млад, когато бях
благословен от оня нежен глас,
от който аз тогава бях в захлас,
от старите другари съжален
и незапомнен от света студен.*

1807

---

[1] Хароу-он-дъ-хил — старинен град, недалеч от Лондон, където се намира едно от най-старите и известни училища за момчета в Англия /осн. през 1571 г./. Байрон учи в Хароу до 1805 г. Бел. ред. ↑

НАДПИС НА ЧАША ОТ ЧЕРЕП^[1]

*Че от човек съм, забрави
и само череп в мен съзирай;
като от живите глави
от него глупост не извира.*

*И пих, и любих, но умрях.
Вземи ме от земята черна,
налей! От теб не ме е страх —
нали ме е целувал червей?*

*Наместо да го храня аз,
бих предпочел във мен да свети
не мърша, а в тържествен час
напитката на боговете.*

*Где с ум блестях, пак там дано
на вас придавам блясък днеска...
Какво по-висше от вино
ума ни може да замести?*

*До дъно ти ме пресуши!
И тебе някой ще изрие
и със смъртта ще се сдружи,
от черепа ти за да пие.*

*Защо пък не? В живота къс,
щом жалки са главите наши,
то вместо да изгниват в пръст,
Защо пък да не станат чаши?*

---

[1] Стихотворението е написано през 1808 г. в Нюостед, но излиза едва през 1814 г. в седмото издание на поемата „Чайлд Харолд“. Според Т. Медуин /Jurnal of Conversations of Lord Byron, 1824/ градинарят на имението намерил огромен череп и лорд Байрон поръчал да го полират и да направят от него чаша. Бел. ред. ↑

О, СБОГОМ! АКО ЧУЛ Е БОГ...

*О, сбогом! Ако чул е бог
молитвите за някой друг,
ще чуе трона му висок
и моята за тебе тук.
Но да не плачем по-добре!
Сълза, в която кръв блести
на някой, що виновен мре,
е нищо пред „Прощарай ти!“*

*Мълча с пресъхнали очи,
но в моя ум, но в мойта гръд
е бездна болката, горчи
и мислите не ще заспят.
Кипи духът ми в скръб и страст,
но думи жлъчни не шепти;
напразната ни обич аз
съзнавам сам — „Прощарай ти!“*

1808

ЩАСТЛИВА СИ. И АЗ БИХ ИСКАЛ...

*Щастлива си. И аз бих искал
да съм щастлив, а не злочест.
От твоите щастие бях свикнал
и аз да съм щастлив до днес.*

*Честит е твоят мъж — от болка,
от мъка бих се разболял;
о, колко бих го мразил, колко,
ако любов не бе ти дал.*

*Видях детето ти и мислех,
че ще умра ревнив, свиреп,
но то невинно се усмихна
и го целунах зарад теб.*

*Целунах го с въздишки скрити,
че в него татко му познах,
но то ме гледаше с очите,
в които все тъй влюбен бях.*

*О, сбогом! Щом си тъй ревнива,
аз няма да пророня глас,
но по-далеч от теб! — не бива
твой. Мери, пак да стана ад.*

*Все мислех: гордостта и дните
са угасили в мен страсти;
ала сърцето ми в гърдите
запърха пак от любовта.*

А помня как по-рано тръпно

*от твоя поглед бях в захлас,
но днес туй би било престъпно —
не трепва нито нерв у нас.*

*Ти пак се взираш в мене с нежност,
но няма туй да ме смути:
спокойната ми безнадеждност
единствено съглеждаш ти.*

*Не бива тая страст проклета
пак споменът да разгори.
Къде е тайнствената Лета?
Стихни, сърце! Или умри!*

1808

ВИНО ДАЙТЕ НИ ПАК!...

ПЕСЕН^[1]

*Вино дайте ни пак! Досега ни веднъж
не е вливало в мен пламък толкоз могъщ!
Пийте — кой не би пил! — щом в света променлив
само с чаша в ръка без лъжа си щастлив.*

*Вкусих всички блага, цял потъвах в лъчи
от разкошния мрак на красиви очи.
Любих аз — кой не е също любил? — но кой,
изнурен от страстта, е намирал покой?*

*Бях с другари богат в моите пролетни дни,
в младостта, що не знае ни страсть, ни злини.
Аз дружах — кой не е? — но е просто нелеп,
който вижда, о вино, по-верни от теб!*

*Може млада жена момък млад да плени
и другарството свършва — ти не се промени!
Ти старееш — кой не? — но какво ли, кажи,
като теб по-добро става, щом отлежи?*

*И макар в любовта да е всеки богат,
поклони ли се друг на кумира му свят,
радостта загорчи — само ти не горчиши;
ти ревниво неси, всички ти веселиши:*

*Младостта отлети, угаси всяка страсть
и след туй станеш ты сетен пристан за нас;
в теб — не е ли така? — щом забравим скръбта,
истината е в теб, в теб е и мъдростта.*

*Щом Пандора^[2] бедите безчет изтърва —
и започна да страда светът след това.
Без надежда не сме ли? Да вдигнем стакан —
всеки става щастлив само щом е пиян.*

*Славно грозде, здравей! В теб кипи есента,
във нектара ти млад се таи младостта.
Ще умрем — всеки мре! — но простят ли на нас,
даже Хеба^[3] била би доволна тогаз.*

1809

---

[1] За първи път стихотворението излиза през 1809 г. Бел. ред. ↑

[2] Пандора /гр. мит./ — първата жена, направена от пръст като отмъщение на човеците, задето Прометей им дал огъня. Зевс й дал кутия, която не трябвало да отваря. Пандора не се подчинила и отворила кутията, откъдето излезли всички земни злини. Вътре останала само надеждата. Бел. ред. ↑

[3] Хеба /гр. мит./ — богиня, виночерпка на боговете. Бел. ред. ↑

СТРОФИ, СЪЧИНЕНИ ПО ВРЕМЕ НА БУРЯ

*Студен е Вихърът в нощта,
де Пинд се извишава.
С потоци яростна вода
небето отмъщава.*

*Водач ний нямаме със нас,
надежда не остана.
И светне ли се — виждам аз
навред златиста пяна.*

*Да бе там хижичка поне,
което зърнах горе,
как спрели бихме ний — но не!
Било то гроб съборен.*

*Дочувам повик уморен
сред водната лавина.
Другарят ми зове до мен
далечната родина.*

*В миг изстрел! Пак!... Какво е туй?
За нас ли да подскаже?
Наблизо някой да ни чуй,
подслон да ни покаже?*

*Но кой в такава нощ би смял
да търси път опасен?
Кой чул би нашия сигнал
сред грохота ужасен?*

Та всеки ще се двоуми,

*дори в земя позната,
и ще помисли, че гърми
разбойник в планината...*

*А тук бучи, фучи, ръмжи
вред вятърът бездомен —
и все пак още ме държи
един-едничък спомен,*

*дорде се блъскаме без път
край пропасти отвесни,
доде стихиите реват,
о, Флоренс мила, де си?*

*Дано не си в морето пак,
отдавна ти отплува!
Дано над мене само в мрак
вихрушка да бушува!*

*Сироко духаше от юг,
простих се с твоите устни,
а корабът със скърцащ звук
по път пенлив се впусна.*

*И на Испания брега
той стигнал е със дните,
че тежко би било сега
да страдаш сред вълните,*

*и както тук, в тъма и страх,
пак моят дух се връща
в ония дни на волен смях
и волен, те прегръща,*

*дали над бялата стена
сега не се навеждаш —
цял Кадис е във светлина —*

*и залива поглеждаш,
и виждаш островите тук,
и пясъка пак галиш,
усмихващ се на всеки друг,
за мен с въздишка жалиш?*

*А щом ти кажат в тоя час,
че пак си побледняла,
че скръб те мъчи с тайна власт,
сълза че си проляла —*

*отблъскваши с весело лице
шегите ми нескромни
и неусетно спомняш все
тоз, който ще те помни.*

*Така, макар далеч от теб,
през тъмни небосклони,
през планини и бяс свиреп
душата ми те гони.*

1809

УМРЯ ПРЕКРАСНА, МЛАДА ТИ...

*Умря прекрасна, млада ти —
в разцвета си умря;
пленителните ти черти
Земята с теб прибра.
Макар че в нея ти заспа
и че безгрижната тълпа
да тъпче там не спря,
но две очи не могат днес
да гледат твоя гроб злочест.*

*Где хубостите ти лежат,
не ще се питам сам;
цветя ли, тръни ли растат,
не ще ги гледам ням.
Достатъчно ми е, че таз,
която все ще любя аз,
в земята гние там.
Надгробни надписи не ща —
тя всичко бе ми на света.*

*Безкрайно влюбен в тебе бях,
тъй както ти бе в мен.
Да се променяш не съзрях —
спи с дух непроменен.
Любов, подвластна на смъртта,
съперникът и възрастта
не ще я вземат в плен;
не ще съзреш, уви, и ти
промяна в моите черти.*

Най-хубавият ден бе наш,

най-лошият е мой,
ни щормът, ни лъчът блестящ
не ще е вече твой.
Спиш сън без сънища, без страст
Завиждам ти за него аз,
плачът е жребий мой;
не бих понесъл участта
да вехне твойта красота.

Нали ранилото цветче
ще трябва да умре;
окачва младото венче,
без длан да го допре.
По-тъжно е да вехне то
пред теб листо подир листо,
дорде се разбере,
че е повехнало — нали
за красотата ни боли.

Да вехне твойта красота,
би било дял жесток.
По-светла щом сутринта,
мрак пада по-дълбок.
Дотля безоблачният ден
и ти угасна, но от тлен
спаси те господ-бог;
сия ти с блъскава следа
подобно падаща звезда.

Да можех пак да плача аз,
то сълзи бих пролял
при мисълта, че нито час
не съм край тебе бял
и гледал твоето лице,
ни твоята глава в ръце
съм подържал с печал,
за да покажа, че смъртта

ни е отнела любовта.

*Макар че ме остави жив,
все пак е съхранен
у мене споменът щастлив
за всеки хубав ден.
Не всичко твое ще умре,
то пак през вечността ще спре
поне веднъж при мен.
Пак всичко си ми на света —
по-скъпа бе ми в любовта
единствено преди смъртта!*

1812

ЛЕКА НОЩ! ОТКЪС ОТ ПЪРВА ПЕСЕН НА ПОЕМАТА „СТРАНСТВАНИЯТА НА ЧАЙЛД ХАРОЛД“

*Прощарай, роден бряг! Отвъд
водите чезнеш ти.*

*Огромните вълни реват
и чайката пищи.*

*Нататък подир Феб летим,
где ляга той по мрак;
навеки сбогом, мой любим,
мой свиден роден бряг!*

*Пак утре ще изгрее Феб
и ще приветствам пак
море, небе — но не и теб,
мой свиден бащин бряг!
Оставил своя замък днес,
ще буреняса той
с огнище пусто. Моят пес
надава жален вой.*

*„Ела при мен, мой пажо мил!
Отде сълзи у теб?
От щорма ли си се смутил?
От вихъра свиреп?
Недей сълзи да рониш ти;
Знай: корабът е бръз —
на лов соколът не лети
по-весел, по-чевръст.“*

— Да ври морето — няма то

*да вдъхне страх у мен!
Не се чудете, сър, защо
изглеждам натъжен;
навеки с майка и със стар
баща простих се аз;
и само вие мой другар
сте днес — и бог над нас.*

*Баща ми ме благослови,
но не заплака чак;
а мама ще тъжи, уви,
дорде ме види пак.
„Достатъчно, мой пажо плах!
Плачът ти те краси;
и аз невинен тъй да бях,
проронил бих сълзи.*

*А ти, мой офицере млад,
Защо си пребледнял?
Боиш ли се от френска рат,
от щурма завилнял?
— Не съм страхлив и на война
безстрашно бих умрял;
но за любимата жена
си спомням със печал.*

*С децата ни живее тя
досам палата твой.
Какво за техния баща
тя казва — где е той?
„Добре, приятелю любим;
чудесно те разбрах;
но с нрав по-лек и несломим
аз бягам днес със смях.*

*Кой вярва в мнимата любов
на милата, кажи?*

*Очите сини пламък нов
За миг ще пресуши.
Печал по сладки дни не знам;
безстрашен съм роден;
туй мъчи ме, че никой там
не ще скърби за мен.*

*И ето: сам останах аз
сред морска шир на път;
кого да жаля в този час?
По мене не тъжат.
Ще вие моят пес по мен,
дорде не свикне с друг;
и ще ме лае разярен,
ако се бърна тук.*

*През кипналото ширине,
където щеш лети,
мой корабе, но само не
към родни широти.
Привет, привет на вас, вълни,
на буйната би мощ,
на пълни с пещери страни!
Родино, лека нощ!“*

1812

УМИРАЮЩИЙ ГЛАДИАТОР ОТКЪС ОТ ЧЕТВЪРТА ПЕСЕН НА ПОЕМАТА „СТРАНСТВИЯТА НА ЧАЙЛД ХАРОЛД“

Ликува буйният Рим. Тържествено гърми
от блъсъци и вик арената широка.
А той? Прободен, клемт, със раната дълбока
се влачи във кръвта, която се дими...
Напразно мътен взор за помощ той стреми:
надменният господар, ласкателят сенатор
венчават с похвала победата, срамът.
Що значи за сганта падналий гладиатор?
Един презрян актьор, освиркан от светът!
Тече, тече кръвта, минутите последни
настоят. Изведенъж приятен лъч блесна
в душата му: съзря през мислите си бледни
свещената земя, де волен се роди,
де Дунавът шуми с дълбоки си води;
той види челядта, отдавна що оставил,
и майка си горка, и татка си болnavи,
кои го чакат там с протегнати ръце,
за да им донесе от боя скъпи плечки;
и чу, че го зоват децата му и двечки...
Напразно: беден роб, със кърваво лице
той падна като звяр, тълпата да забави,
която в същия миг бездушно го забрави.
И той за сетен път отчаяно шепти:
„Прости, развратният Рим! Отчество, прости!“

ЕВТАНАЗИЯ

*Щом бремето най-после ме отгласне
в съня, със който мъртвите люлей,
Забрава, разпери криле безгласни,
над смъртния ми одърти повей!*

*Да няма там наследник, ни приятел,
ни радост, ни приведен в мъка гръб,
ни никаква жена с коса развята
да чувства или разиграва скръб.*

*А тихичко в земята да си ида
без речи и без траурни цветя,
доволство ничие да не обидя,
със сълзи никого да не смутя.*

*И само любовта, глава склонила,
ако въздишките ненужни спре,
да би могла да вдъхне сетна сила
и в себе си, и в този, който мре.*

*Чудесно би било, душа, до края
да виждам само твоя ясен лик!
Дори самата болка във омая
на теб да се усмихне тоя миг!*

*Но не!... Ще се отдръпне красотата
като дъха на уморен бегач.
Поиска ли, разплаква се жената,
но след смъртта се губи този плач.*

Тогава нека всички ме оставят

*сам да умра, тъй както сам живях!
Страх от смъртта мнозина не познават,
Защо и аз не бъда като тях?*

*И все пак да вървя и да загина
там, дето всички трябва да вървят,
за нищото отново да замина,
де бил съм аз, преди да ме родят!...*

*Уви, ако в живота си отсъдиш
трохите-щастие сред скръб-море,
знай — както и да си или да бъдеш,
то никак да не си, е най-добре!*

1812

ТЯ ИДЕ КАТО НОЩ КРАСИВА [1]

*Тя иде като нощ красива
със чисти звездни небеса.
В лика ѝ лъч и мрак разкриват
най-нежните си чудеса;
не като ден лъчи разлива —
като предутринна роса.*

*Ако отнемем от лъчите,
ще се загуби чарът прост,
който изгрява във очите
изпод къдрици-абанос,
където често пъти скрит е
невинен порив, мил въпрос.*

*И кротки, но красноречиви
по устните и по челото
се гонят блъсъците живи
на дух, отаден на доброто,
на чувства и на ум, щастливи
в единството си с Естеството.*

1814

---

[1] Цикълът „Еврейски мелодии“ е публикуван през 1815 г. Той съдържа едни от най-сложните лирически стихотворения на Байрон. Повечето теми са взети от Стария Завет, но в много от тях звучат и нотки, които отпращат към личния живот на поета и неговата съвременност. В стихосбирката са включени и няколко самостоятелни любовни стихотворения /„Тя иде като нощ красива“, „Попарена от

ранна смърт“ и др./ По текстовете на „Еврейски мелодии“ е написана музика от композиторите И. Натаан и Дж. Бреъм.

Стихотворението „Тя иде като нощ красива“ е написано на 12 юни 1814 г. след един бал, където поетът вижда съпругата на своя далечен роднин Уилмът Хортън. Бел. ред. ↑

О, ТАЗИ АРФА НА ПЕВЕЦА-ЦАР...

I

*О, тази арфа на Певеца-цар,
почитан тук, възлюбен на Небето,
която овенча с божествен дар
самата Музика на битието!
Разкъсани са струните ѝ — скръбно е сърцето.
Мъжес stomанени размекна тя,
облече ги с достойнства вместо броня,
в уши шептя и над души трептя —
запали в тях магията на тона.
Тъй лирата Давидова по мощ надмина трона.*

II

*Тя славата на Царя възвести,
на Бога пя тържествено осанна,
накара всеки дол да заехти
и всеки рид пред нея да се кланя.
Гласът ѝ литна на възбог и вечно там остана.
Но в този свят, макар и вече глух,
Предаността и Любовта живеят
и те зоват копнеещия дух
към звуци, дето сякаш там се реят
в такива сънища, които и сред бял ден греят.*

О, АКО НА СВЕТА ОТВЪД...

*O, ако на света отвъд
е скъпа любовта ни живи
и с обич там сърца туптят,
но не блести сълза горчива,
блажен там всеки ще отива!
Щастлив ще среща той смъртта!
Страха му земен ще залива
със светлина Нетленността!*

*Навярно тъй е, ала ето,
За себе си не се боим,
а вкопчваме се в Битието,
макар! Отвъд да се стремим.
О! Нека в бъдното скъпим
сърцата, всичко споделили,
и дух с духа съединим,
от вечните води отпили!*

1814

ДИВАТА ГАЗЕЛА

*Все по юдейските бърда
подскача тя сама,
пои я с изборна вода
свещената земя.
Сияе неопитомен
възторг, в очите и стаен!*

*Какви красиви дъщери
Юдея народи!
С походка лека ги дари,
с очи като звезди.
Но няма, няма ги сега.
И кедрите шумят с тъга.*

*Щастлива си ти, палмо, днес
виж жребия немил
на пръснатия и злочест
народ на Израил:
от родната земя нали
не ще се корен отдели!*

*А ние в чуждите земи
ще бродим, без да спрем,
далеч от бащин гроб сами
най-сетне да умрем.
И храмът ни е поруган,
и тронът наш е подигран!*

ПЛАЧИ ЗА ТЕЗ, ЩО ПЛАЧЕХА КРАЙ ВАВИЛОН...^[1]

*Плачи за тез, що плачеха край Вавилон
За пусти храмове и преобърнат трон!
Плачи за арфата^[2] — тя счупена лежи,
бог дето бе — сега безбожие гъмжи!*

*Де ще измият те кървящите пети?
Кога пак песен за Сион^[3] ще полети?
И оня глас — юдейският божествен глас,
пак ще възземе ли сърцата дъб захлас?*

*Вий, племена, бий, морен и блуждаещ рой,
кога най-после ще намерите покой?
Че всеки звяр си има кът; дом — всеки роб,
а Израил, той има само гроб!*

1814

---

[1] Става дума за отвличането на евреите в робство във Вавилон през 597–586 г. пр.н.е. Бел. ред. ↑

[2] Арфата — става дума за цар Давид и неговите песни. Бел. ред. ↑

[3] Сион — планина в Ерусалим, където се намирал дворецът на цар Давид; символ на Ерусалим и на юдеите изобщо. Бел. ред. ↑

КРАЙ ЙОРДАН

*Арабските камили скитат край Йордан^[1],
от хълма на Сион бог славят самозван.*

*По склона на Синай^[2] се кланят на Ваал^[3],
но, Боже, твоят гръм дълбоко е заспал.*

*Тук, де скрижалите написа твоят пръст
и пред народа си ти вдигна огнен ръст.
Тук, дето се яви сред пламъка червен,
и който те видя, бе смъртно покосен.*

*О, в мълния сега открий ни своя лик
и копието враже пречути във миг.
Тиранин властва тук и пуст е твоят храм.
Защо търпиш това, о, Боже на Авраам?*

1814

---

[1] Йордан — река в Палестина. Бел. ред. ↑

[2] Ваал — събирателно название на западносемитските богове през II и I х-ие пр.н.е. В случая означава идолопоклонство. Бел. ред. ↑

[3] Синай — свещената планина, където Мойсей получава от Йехова десетте божи заповеди. /Изход, втора книга Мойсеева, гл. 34/. Бел. ред. ↑

ДЪЩЕРЯТА НА ИЕФТАЙ^[1]

*Татко, щом пред Юдея и бог
мойта смърт е била твой залог,
щом победата с клетва доби —
изпълни я, за мен не скърби!*

*На скръбта ми гласът занемя,
не тъгувам по нашта земя:
от ръката любима нали
щом приемеш смъртта не боли?*

*Затова, татко мой, вярвай ти:
в моите вени кръв чиста тупти
като сетния твой благослов,
като моята предсмъртна любов.*

*Ти не слушай надгробния вой,
а бъди съдия и герой!
Аз за тебе победа добих —
моя край и баща си спасих!*

*Ти, когато гласът ми замре
и кръвта ми завинаги спре,
се гордей, че те чаках без страх,
и помни, че с усмивка умрях!*

1814

---

[1] Иефтай — юдейски военачалник, вожд и съдия, който дал обет, че ако победи амонитите, ще принесе всесъжжение „каквото излезе

насреща му на вратата на дома му“. Излязла единствената му дъщеря. /
Съдии израилеви, гл. 11/ Бел. ред. ↑

ПОПАРЕНА ОТ РАННА СМЪРТ...

*Попарена от ранна смърт,
над тебе рози ще растат
и камък няма да тежи,
а див кипарис ще тъжи
и ранните цветя ще се сведат.*

*И там край синия поток
ще скланя горка Скръб глава
във блян и размисъл дълбок
и ще докосва тя едва
с нозете си покрова от трева.*

*Плачът смъртта не ще смили,
За вопли няма тя уши:
по-малко ли от туй боли?
Това ли ще ни утеши?
Че плача, ме упрекваш ти,
но в твоя взор сълза блести.*

1815

О, КАК Е ТЪМЕН МОЯТ ДУХ!...

*О, как е тъмен моят дух!
По-бързо арфата грабни
и нека сладко в твоя слух
звукът ѝ кротък да звъни!
Ако надежда аз тая,
звънът ѝ ще я ободри.
Да можех да се просълзя,
ще спре умът ми да гори.*

*Тя нека звънне с дива страст,
с печал под твоите ръце!
О, ако не заплача аз,
знай: ще се пръсне туй сърце!
То бе закърмено с тъга,
бе нямо в моите гърди.
Знай: ще се пръсне то сега
или пък песен ще роди!*

1815

ВИДЯХ ТЕ ПЛАЧЕЩА...

*Видях те плачеща — сълзата
в очите ти просветна.*

*Тъй сутрин рони се росата
лилава, дъгоцветна.*

*Видях те весела — сапфира
в миг стана сивкав камък.*

*Пред блясъка ти тук умира
и неговият пламък.*

*Тъй слънцето зад облак вечер
във багри го облива,
макар че мракът иде вече,
но все не го закрива.*

*Ти също мъка и страдание
с усмивка отклоняваш,
с невидимото си сияние
сърцето облекчаваш.*

1815

ТИ ПАДНА, НО ЩЕ БЪДЕШ МИЛ...

*Ти падна, но ще бъдеш мил
на родните си братя;
ще помнят, че си ги спасил
с победата си свята,
че враговете съкрушил,
им върна свободата!*

*Загина ти, ала смъртта
не ще те завладее,
кръвта ти горда не в пръстта —
в кръвта ни пламенее.
Затуй дордето там е тя,
духът ти ще живее!*

*Пред твойто име в бой врагът
от страх ще пребледнява
и химни ще обезсмъртят
смъртта ти величава.
Не плачем, да не осквернят
сълзите твойта слава!*

1815

САУЛ

*Много мъртви възкресила,
ти пророка призови:
„Призрака на Самуила^[1],
в миг пред царя се яви!“*

*Сред облак чер излезе от земята,
от плаща му избяга светлината.
В очите от стъкло бе смърт стаена.
Без капка кръв бе всяка черна вена.
А костите му бяха оголели,
без жили и без плът, мъртвешки бели.
Излязоха от устни вцепенени
словата глухи, ветрища пленени,
и цар Саул^[2] се строполи тогава.
Светкавица дъба така сразява.*

*„Кой сега от сън дълбок
буди мъртвия пророк?
Ти, Сауле? Гледай тук
тоя вцепенен юмрук.
Аз такъв съм, но след ден
ти ще бъдеш като мен.
Ще ви срещна там отвъд —
и бащата, и синът,
и в предсказания час
свойта пръст ще смеся с вас.
Вий ще легнете в калта
със безчет стрели в гръдта,
ще се вдигне мечът сам,
за да те спаси от срам.
Трон загубил и живот,*

с теб ще свърши твоят род.“

1815

---

[1] Самуил — юдейски пророк. Бел. ред. ↑

[2] Саул — първият цар на юдеите, помазан от пророк Самуил, с когото след разпра се разделил до неговата смърт. /Царства, първа книга, гл. 10-16/ Бел. ред. ↑

ПЕСЕН НА САУЛ ПРЕД ПОСЛЕДНИЯ МУ БОЙ^[1]

*Главатари и бойни, ако в битката свята
мойто тяло пронижат мечът зъл и стрелата,
вий за царя си паднал нито миг не жалете,
а във войните гатски своя меч погребете.*

*А ти, който щита ми носиш редом със мене,
ако войнът Саулов за уплаха спомене,
във нозете си в кърви с точен удар просни ме,
та срамът му да черни само моето име.*

*Взех си с другите сбогом, с теб оставаме двама,
мой потомъко царствен^[2], моя радост голяма!
Днес корона ни чака, мощ и воинска слава.
Или царства гибел — само тя ни остава.*

1814

---

[1] Ранен в битката с филистимците в планината Гелвуя, Саул моли оръженосеца си да го убие, за да не падне жив в ръцете на врага. Оръженосецът се побоява и тогава Саул сам взема меча си и пада върху него. Бел. ред. ↑

[2] Потомъко царствен... — става дума за Йонатан, по-големия син на Саул, който също загива в битката с филистимците. Бел. ред. ↑

ПРОРОКЪТ РЕЧЕ: „ВСИЧКО СУЕТА Е!...“[1]

*Любов, Власт, Слава в дните прежни.
Ум, Младост мои бяха.
Тела прегръщаха ме нежни
и чашите пламтяха.
От взора чист на красотата
духът ми беше светъл.
На всичко ценно на Земята
бях гордият владетел.*

*А днес се ровя в паметта си
и смятам сам сурово
кои от миговете къси
бих изживял отново.
О, час едничък не остава
на радост невгорчена.
Във всеки блескав знак на слава
отрова е стаена.*

*Със заклинания в полето
Змията се надвира,
но как да укротиш туй, дето
в гръдта ти се увива?
Не можеш с мъдрост го омая
ни с музика отбрана,
и ще се впива то докрай
в душата изтерзана.*

---

[1] Заглавието, както и повечето мотиви в стихотворението са взети от Книга на Еклисиаста или проповедника. / гл. 1, 2/ Бел. ред. ↑

ЩОМ СТУД ОБГЪРНЕ ТАЯ ТЛЕН

*Щом студ обгърне тая тлен,
Умът безсмъртен де кръжи?
Той вечен е, но променен,
щом земна прах не му тежи.
По всеки ли планетен път
се плъзга той освободен
или, всевиждащ взор без плът,
изпълва космоса студен?*

*Лети в просторите безкрайни
невидим, ала зрящ добре;
небесните и земни тайни
във себе си ще събере.
Че в паметта следата бледа
на минали лета безброй
Духът отгоре нейде гледа
и като миг я вижда той.*

*През хаоса обърнал взори,
Творението той следи.
Пред него в мрачните простори
полека раждат се звезди.
И в погледа му пак умира
и пак се ражда нов живот,
угасва слънце или спира
системата му своя ход.*

*Над Вяра, Обич, Страх, Надежда
витае той, спасен от страст.
Векът година му изглежда,
годината е само час.*

*И гледа той света на длан,
но с него се е слял светът.
Безкраен и неназован,
Забравил всяка земна смърт.*

1815

ВИДЕНИЕТО НА БАЛТАЗАР

I

*На царски пир голям
сатрапите шумят;
хиляда лампи там
като слънца блестят.
За всеки е бокал
от злато отреден —
свещеният метал
е с вино осквернен.*

II

*И всеки изведенъж
уплашено съзря
една ръка на мъж
стената как допря
и странни букви как
по нея зареди,
и като жезъл пак
след туй ги проследи.*

III

*И царят се смути,
треперейки от страх,
и пира прекрати,
и каза блед и плах:
— При мен да доведат
най-мъдрите тозчас;
и нека разчетат*

те надписа за нас.

IV

*Халдейската страна
се слави с мъдреци,
но никой не узна
ни ред какво гласи.
Бе Вавилон прочут
с гадатели добри,
но дългият им труд
пак нищо не откри.*

V

*Един пленен младеж
узна заповедта
и надписа зловещ
разчете през нощта.
В салона светъл сам
той тайната разкри.
Пророчеството там
се събъдна призори:*

VI

*„Цар Балтазар^[1] без бой
ще падне повален;
ненужен прах е той
под плащ-саван червен;
пред царския чертог
мидиец вече бди;
на трона му висок
персиецът седи!“*

1815

[1] Балтазар /Валтасар/ — халдейски цар, който по време на един пир вижда върху стената ръка, която изписва думите: „Мене, мене, текел, упарсин.“ Пророк Даниил разчита тайнственото послание: „Изброй Бог царството ти и му тури край.“ Същата нощ Даниил става трети владетел в царството, а Балтазар е убит. (Книга на пророк Даниила, гл. 5) Бел. ред. ↑

О, СЛЪНЦЕ НА БЕЗСЪННИТЕ!...

*О, слънце на безсънните! Звезда
меланхолична с блясък на сълза!
Безсилна срещу нощни тъмнини,
ти спомняш радостта от други дни.*

*Тъй миналото свети: светлина
сияеща, ала без топлина.
Среднощен лъч от спомен възкресен —
чист, но далечен; светъл, но студен.*

1815

АКО ПРАВ БЕ, ЧЕ С ПОДЛОСТ ВЪВ ДУШАТА ЖИВЕЯ...

*Ако прав бе, че с подлост Във душата живея,
то защо тъй далече скитам от Галилея?
Свойта вяра отричам, отрека ли туй бреме —
туй проклятие тежко върху моето племе.*

*Злият щом не печели. Бог е с тебе тогава!
Ти безгрешенси, робът само щом съгрешава.
Щом изгнаникът земен е прокуден от Бога,
в свойта вяра живейси — да умра в мойта муга.*

*Да дариши ти не можеш туй, което ми взеха.
Знае го Богът, който ти донася успеха.
Нему дадох душата със надежди стаени,
а на тебе — благата, зарад Него презрени.*

1815

ПЛАЧЪТ НА ИРОД ПО МАРИАМНА

*Палачът, Мариамна^[1], днес
от мъката по теб убит е.
Мъстта се стапя в стон злочест
и жал гаси гнева в гърдите.
О, Мариамна, де си ти?
И виждаш ли оттам сълзите?
Дори и Бог да ме прости,
ти пак се вслушай във молбите!*

*Дали е мъртва? Та нима
послуша речта ревнива?
Гневът ми хвърли мен в тъма
и мечът вдигнат мен убива.
Ти бездиханна си, любов!
Духът ми тъмен не отива
в небето: нито благослов
от Бог, ни прошка той добива.*

*Отнесе в гроба моя смях
жената, с мене трон делила.
Аз сам да стъпча пожелах
цветеца, търсил в мен закрила.
Грехът е мой, и адът — мой;
разруха в мен се е стаила.
Заслужих мъките безброй,
надвили всичката ми сила.*

[1] Мариамна — първата жена на юдейския цар Ирод, която се отличавала с рядка красота и ум. Ирод я заподозрял в невярност и заповядал да я убият. Бел. ред. ↑

В ДЕНЯ НА РАЗРУШАВАНЕТО НА ЕРУСАЛИМ ОТ ТИТ^[1]

I

*От хълма над купола нявга свещен
видях те, Сион, от Рим покорен.
Сетно слънце се скри, сетен поглед назад
хвърлих аз, осветен от горящия град.*

II

*Потърсих дома си и храма велик,
За бъдното робство забравил за миг,
ала само юмруци в окови видях
и светините свидни, превърнати в прах.*

III

*Тук залеза често бях гледал така
да хвърля позлата със щедра ръка
и по храма да гаснат последни лъчи
все пред моите жадни за хубост очи.*

IV

*На същия връх застанал бях пак,
но без да се усетя, че спуска се мрак.
О, защо гръм не блесне и цял легион
не рухне безжизнен пред твоя амвон?*

V

Няма идол фалишив да петни тоз олтар,

*де Йехова единствен е бил господар.
И макар да са пръснати твоите деца,
вечно властваш ти, Господи, в наште сърца.*

1815

---

[1] Тит /79-81/ — римски император, който разрушава въстанията срещу римското владичество Ерусалим през 70 г. Бел. ред.

↑

КРАЙ РЕКИТЕ НА ВАВИЛОН^[1]

*Ний ридаехме там, край водите
ававилонски, ний спомняхме с плач
как вилнееше в дни страховити
над земята ни родна палач.
Тя загуби си в скръб дъщерите,
за да гаснат от сутрин до здрач.*

*Долу, волна, течеше реката,
ний поглеждахме тъжно брега.
Te поискаха песен позната,
но не щяхме да пеем сега.
Да изсъхне ръката, която
нашта арфа допре пред врага!*

*Нека тя поне бъде свободна,
нека вече не вижда я друг!
Щом отнета е славата родна.
Знак последен да бъде тя тук.
И сред нашата мъка безплодна
да не цапаме нейния звук.*

1813

---

[1] Стихотворението е поетическа перифраза на псалм 136, където евреите оплакват робството си във Вавилон. /Псалтир/ Бел. ред.

ГИБЕЛТА НА СЕНАХЕРИБ^[1]

*Както Вълк към кошара се впуска, така
асириецът идеше с пищна войска;
остри пики блестяха подобно звезди
в Галилея над сините морски боди.*

*Като летните горски зелени листа
тия орди шумяха преди вечерта;
като шумата в есенни голи гори
тия орди лежаха без ред призори.*

*Вчера ангелът бял на смъртта^[2] долетя
и лицата им само обдъхна с уста —
и скоба в миг очите на спящите мраз,
и навеки сърцата им спряха тогаз.*

*Ей жребец със разтворени ноздри замрял
горделивият дъх в тях навеки е спрятал;
по моравата пяна разпръснал е той,
по-студена от пръски на морски прибой.*

*И е проснат ездачът по-блед от платно
със ръждясала броня и росно чело;
и над стана от шатри цари тишина,
вредом хвърлени копия и знамена.*

*И в Ашур^[3] горко стенат вдовици безброй,
и кумирът Ваал е разбит в храма свой;
и мощта на неверника зъл и жесток
разтопи като сняг със един поглед Бог.*

[1] Сенахериб /Сенахирим/ /705-681 г. пр.н.е./ — асирийски цар, който обсадил Ерусалим и искал предаването на града. Внезапно избухнала чума сред асирийския стан, която спасила Ерусалим от явна гибел. /Царства, четвърта книга, гл.19/ Бел. ред. ↑

[2] Ангелът на смъртта — в отговор на молитвата на цар Езекия Йехова изпратил ангела на смъртта, който поразил с чума 185 000 асирийски воини. /Пак там/ Бел. ред. ↑

[3] Ашур — върховното асирийско божество. В случая означава Асирия. Бел. ред. ↑

КРАЙ МЕНЕ ДУХ ПРЕМИНА... [1]

*Край мене дух премина и тогаз
в очи Безсмъртието зърнах аз,
додето всички спяха сън дълбок.
Без форма бе, но идваше от Бог.
Косата ми изправи се и страх
смрази ме, но словата му разбрах:*

*„Човек от Бог по-чист ли е? По-свят
от Съдника на ангела крилат?
О, твари на прахта! Тела от кал!
Молецът даже би ви надживял!
Като мушици мрете вечерта,
незърнали лъча на Мъдростта!“*

1814

---

[1] Стихотворението е написано по мотиви от Книга на Йова. /Гл. 38-41/ Бел. ред. ↑

СТАНСИ ЗА МУЗИКА

*Няма хубост на земята
с теб да се сравни;
като арфа над водата
твоят глас звъни.
Той със своята магия
сепва морската стихия.
Нощните вълни замират,
спира да струи зефирът.*

*През морето засияло—
Златен лунен път,
то като дете заспало
движси своята гръд.
Тъй духът се преклонява —
в унес той те обожава;
причиняващ ти вълнения
като морските течения.*

1816

СТАНСИ ЗА ОГЪСТА [1]

*И макар че съм с участ горчива,
че залязва днес мойта звезда,
твойто нежно сърце не открива
в мене грешки, а само беда.*

*И макар че тревожех духа ти,
сподели с мен тъгата ми ти.*

*Закопнял за любов, колко пъти
аз откривах я в твоите черти.*

*Щом съгледам усмивката няма
на природата с крехки цветя,
аз не мисля, че тя е измама,
а за твойта напомня ми тя.
Забушуват ли бури сърдити
като бурите в моята гръд,
тръпна аз не от страх пред вълните,
а от страх да не ни разделят.*

*Канарата на вярата рухна,
океанът е нейния гроб,
и отдаде се цял моят дух на
тежка скръб, но не ѝ стана роб.
С много тежки беди се сражавам
и под техния пристъп свиреп
страдам аз, но не се покорявам,
че не мисля за тях, а за теб.*

*Ти си смъртна, но мен не измами,
ти жена си, но вярна бе ти,
ти, обичана, бдя над честта ми,*

*ти не трепна от зли клевети,
ти без мене пак с мене остана,
аз ти вярвах — не изневери,
и да мислиш за мен не престана
и с интриги не ме позори.*

*Аз света не проклех, не презирах,
но в борбата на всички със мен
глупост бе, че злостта не съзирах,
че в успеха си бях убеден.
Колко скъпа бе моята грешка
не можа да предвиди умът.*

*Но разбрах, че и в мъка най-тежка
те от тебе не ще ме лишат!
Тънат минали дни в океана —
туй, с което съм бил окрилен;
но разбрах, че което остана,
то е всъщност най-скъпо за мен.
Сред пустинята избор сребрее
и дърво нависоко ѝфти —
птичка там в самотата ми пее
и за теб на духа ми шепти.*

1816

---

[1] Стихотворението е публикувано през 1816 г.
Огъста Лий — заварена сестра на Байрон по бащина линия, към
която поетът изпитвал много силни чувства. Бел. ред. ↑

СЪНЯТ[1]

I

*Животът ни е двойствен — свой свят има
сънят, разделящ двете тъжни имена —
живот и смърт; свой свят сънят
си има — царство на реалност странна.
В развоя си съдържа той дихания,
сълзи и мъки, радостни отсенки.
Засенчва будните ни мисли той
и облекчава будните дела.
Разделя същността ни, става част
от нас самите и от нашто време.
Той сякаш е херолд на вечността:
минава като древен дух, говори
За бъдното като Сибила, власт
над мъката и радостта ни има.
Той прави ни каквото иска сам,
с видения прелитащи ни плаши,
със сенки — те къде отлитат всъщност?
Какво е минало? Какво са сенките?
Умът ли ги твори? Нали умът
материя умее да създава,
планети нови с по-блестящ живот
и да даде дихание и форми,
които биха надживели нас.
Аз срещнах — може би настън — видение,
За него да разкажа бил желал,
че дреме мисъл там, от низ години,
и сбира цял живот в единствен час.*

II

*Две същества, в цвета на младостта,
видях на хълм прекрасен, полегат
и зеленеещ, който сякаш бе
последен връх от низ от върхове.
Но нямаше в полите му море,
а жив пейзаж с вълните на гори,
на ниви и човешки домове,
разпръснати тук-там, с дим синкав, който
от покривите селски се издига;
бе тоя хълм със странна диадема
от равни, подредени в кръг дървета —
не от природата, а от человека.
Стояха там девойка и младеж
и гледаха — тя всичко, като нея
красиво; а младежът в нея само
бе взрян — така прекрасна беше тя.
Две същества — различни в младостта.
Пред прага на самата нежна зрелост
тя бе като луна на хоризонта.
По-млад, младежът имаше сърце
по-възрастно от своите години.
За него нямаше по-скъп човек
в света: веднъж погледнал я с очи,
не можеше да я отмине вече.
За него въздух бе и същност тя —
гласа му, без да ѝ говори, той
трепереше от всяка нейна дума.
Той с погледа ѝ гледаше сега —
чрез нея всичко ставаше красиво.
За него тя живота бе, море —
да влее там реката си от мисли.
А при едничък неин звук и допир
бушува му кръвта. Менят цвета си
страниците му — сърцето му не знае
причината на своята агония.
Но не споделя чувствата му тя.
Не него с поглед дира. Че за нея*

*той като същи брат е — нищо друго.
Без брат тя беше, а с туй име днес
приятелството беше я дарило.
Тя бе издънка сетня и самотна
на род прославен някога — със име, —
туй му харесваше и не — защо?
Той отговор във времето откри,
когато друг обикна тя. Сега
стои на тоя хълм и друг очаква.
Загледана далеч — препуска ли,
долита ли любимият очакван.*

III

*Духът на моя сън се промени.
Видях пред мен изправен древен дом
и пред стените му стоеше кон
със чул покрит, а в параклиса стар
съзрях познатия младеж. Бе сам
и бледен крачеше насам-нататък.
В миг седна той, перо взе и написа
слова, които не разбрах. Глава
наведе, на ръцете се облегна,
разтърсан от конвулсии. След туй
се вдигна и с ръце и зъби скъса
той листа, но сълзица не проля.
След малко той притихна. На челото
покой се възцари. Тогава влезе
усмихната любимата при него.
Спокойна бе, а знаеше добре
как силно я обича той. Разбра
тя бързо, че сърцето му горещо
от сянката и беше потъмняло.
Видя го тъй нещастен. Но не всичко
съзря. Той стана и с жест леден, мъртъв
взе нейната ръка. Неясни мисли
лицето му осениха За миг.
Ръката ѝ отпусна и излезе*

*той с бавни стъпки, без да каже сбогом —
усмихнати се разделиха те.*

*През тежките врати старинни той
премина и по своя път препусна.
И древния праг вече не прекрачи.*

IV

*Духът на моя сън се промени.
Младежът беше станал мъж. В пустини
на огнена страна бе вдигнал дом.
Духът му пиеше лъчите; той
от здрачни образи бе обкръжен.
Самият някак странно променен.
По суша и море бе станал скитник.
И ето цели редове картини
се втурнаха към мен като вълни —
и той бе в тях. В последната лежеше
и си почиваше от знойно пладне
във сянката на рухнали стени,
отдавна надживели имената
на своите строители. До него
пасяха няколко камили, а
до близката чешма коне стояха.
Човек в широка дреха зорко бдеше,
докато неговото племе спеше
под балдахина на небето синьо —
тъй чисто и безоблачно-прекрасно,
че бога би могъл да видиш в него.*

V

*Духът на моя сън се промени.
Любимата съпруга бе на мъж,
в чиято обич огън слаб пламтеше.
Далеч от него — в родния си дом
живее сред растяща челяд тя —
деца на Красотата. Ала виж,*

*по нейното лице цъфти скръбта
и сянката на вътрешни борби,
и скланя неспокойно тя очите.
От непроронени сълзи тежат
клепачите — каква ли мъка крие?
Тя притежава всичко, що обича.
А няма го, не я смущава вече
с желания и с любовта си оня,
така горещо влюбен в нея.
Защо скърби тогава тя? Нали
не го обича и не му показва
да е обичан, и не той руши
ума й — а на миналото призракът.*

VI

*Духът на моя сън се промени.
Аз скитника видях пред стар олтар
Завърнал се бе с прелестна невеста.
Но нямаше лицето тя, което
бе звездна светлина за младостта му.
И пак сега челото му засенчи
оная сянка на ужасен потрес,
която със сърцето си самотно
усетил бе във параклиса стар.
Енигмата на мисли спотаени
покри лика му като в оня час
и в миг изчезна, както бе дошла.
Изрече тих и безразличен той
обредния обет, не чул гласа си,
и всичко се люлееше край него:
не туй, което беше там, видя,
а оня древен дом, позната зала.
Запаметени — мястото, деня,
часа, лъчите, сенките и всичко,
което бе тогава там, и нея —
За него станала съдба, и всичко
между деня и него се изправи:*

Защо дойдоха спомените днес?

vii

*Духът на моя сън се промени.
Възлюблената беше изменена
от скръб душевна. Светлия и ум
се скиташе от своя дом далече;
очите нямаха свой блъсък, взорът
не бе от този свят; тя бе кралица
във царство фантастично, мисълта ѝ
бе сбор от разпокъсани неща
и форми — смътни и неуловими
За другите, за нея бяха близки.
Това наричат лудост; мъдростта
е по-дълбока лудост, дар ужасен
е пък на меланхолията взорът:
далекоглед на истината, той
лишава хоризонта от фантазия,
оголва истината за живота —
тъй хладната реалност става страшна.*

viii

*Духът на моя сън се промени.
Като преди бе скитникът самoten.
Съвсем забравен е от всички днеска
или воюват с него те; той бе
на отчаяние и болест знак,
отвсякъде с Раздор и със Омраза
бе обкръжен. Поглъщаше все скръб
подобно царя Митридат^[2] и все
се хранеше с отрови — но бе жив.
Изхранваше се той с това, което
би значило за всички други смърт.
Приятели му бяха планините;
с вселената безкрайна и звездите
говореше и учеха го те*

*на своите тайни. И открита бе
за него книгата на всяка нощ.
И гласове от бездни неизбродни
разкриваха му чудеса. — Да бъде!*

IX

*Сънят отмина — не се промени.
Той странен бе като реалността —
съдбата тези двамата обрече:
тя да завърши твърде рано с лудост,
а двамата — в нещастна самота.*

1816

---

[1] Стихотворението е написано през юли 1816 г. във вила Диодати, Италия, и принадлежи към много благодатен период в творчеството на Байрон. Излиза заедно с поемата „Шильонският затворник“. Както в повечето творби на поета, тук също поетическата измислица се преплита с автобиографични елементи /например любовта на младия Байрон към Мери Чауърт, стр. II, женитбата му с Анабела Милбанк, стр. VI и пр.1. „Сънят“ е експериментално произведение, недотам типично за Байрон, в което се долавя влиянието на Русо, немските романтици, Уърдсуърт, както и виденията на старозаветните пророци. Бел. ред. ↑

[2] Митридат /132-63 г. пр.н.е./ — понтийски цар, възкачил се на престола на единадесетгодишна възраст. За да се запази от многобройните си врагове, той свикнал да погльща отрови до такава степен, че когато на стариини решил да тури край на живота си, отровата не му подействувала. Бел. ред. ↑

МРАК[1]

*Сънувах сън, а може би не сън.
Угаснало бе слънцето и сляпо
из непрогледното небе звездите
витаеха; смразената Земя
се носеше в безлунното пространство;
не идваше след утрото денят;
и хората с отчаяни сърца
във ужаса на своята самотност
отправяха за светлина молитви:
запалиха огньове — и дворците
на венценосните крале горяха
ведно с колибите и домовете;
и всички в градовете разрушени
се трупаха край пламналите къщи,
за да се видят за последен път;
щастливи бяха само шепа хора
около кратерите вулканични:
в недрата зрееше надежда страшна;
в горите запламтя пожар и те
загиваха; пращащите стебла
изтляваха — сгъстяваше се мракът.
Изглеждаха човешките лица
неземни, че сияния зловещи
валиха върху тях; едни лежаха
и плачеха; усмихвайки се, други
брадите си подпираха с ръка;
а трети влечеха дърва и съчки
за кладите мъртвешки и с тревога
се взираха във тъмното небе —
покров на мъртвата Земя; и пак*

*се просваха с проклятия в прахта
и виеха; подплашени те птици
със крясък падаха върху земята
и пляскаха с безпомощни криле;
най-злите врагове се укротиха;
влечуги изпълзяха сред тълпите
и, без да хапят, съскаха с език —
убиваха ги, за да ги изядат;
войната, стихнала за миг, отново
раззина пасть; кръв струваше храната;
и всеки, свъсен, лакомо във мрака
ядеше скришом; любовта изчезна;
и всички заживяха с мисълта
за близка и безславна смърт; гризеше
човешките стомаси вълчи глад;
за мъртвите не ровеха гробове,
че мършавите мършата ядяха,
а кучетата — своите господари,
освен едно от тях: от птици, хора
и зверове то бранеше трупа му,
дордето те се хвърляха връз друг —
самото то си нямаше храна,
но с жалък стон и със пресекващ вой
все безутешно близеше дланта му,
а тя не го погали — тъй умря.*

*От глад измряха всички; само двама
в огромен град все още бяха живи;
те бяха врагове — и се събраха
при гаснещ огън пред един олтар
до струпани накуп свещени вещи
за цел безбожна; с костеливи пръсти
опипаха те тлеещата пепел,
разровиха главните и безсилно
задухаха суета — и блесна пламък —
мираж нетраен; като заблещука,
повдигнаха очи и щом видяха
лицата си, с дивашки вик умряха,*

*един от друг взаимно отвратени,
без да узнаят на чие чело
гладът бе писал „зяр“. Пустиня стана
светът величествен и многогоден —
без люде, без растения, сезони, —
безджизнен хаос от вода и пръст.
В реките, езерата и морята
не трепваха от нищо глъбините,
разпадаха се мачтите прогнили
на кораби без хора — и отломки
потъваха в безжизнената бездна
без плисък; приливите бяха мъртви.
Луната — господарката им — беше
изчезнала; и ветровете също;
и облаците — бяха те ненужни
на повсеместния вселенски Мрак.*

1816

---

[1] Стихотворението е написано във вила Диодати, Италия, през 1816 г. и излиза заедно с поемата „Шильонският затворник“ и „Сънят“. Апокалиптичната картина на свършека на света е доста натуралистична, неортодоксална и издава характерното за Байрон разочарование, понякога стигащо до пессимизъм, от човешката слабост и безсилие пред божествения и природен произвол. В него се долавя влияние на Шели, както и на анонимното произведение „Последният човек, или Омегар и Сидерия, Романс на бъдещето“, 1806 г. Бел. ред. ↑

ПРОМЕТЕЙ

I

*Титане вечно жив, ти, чийто Дух
на смъртността за тленните неволи
тук, в царството на земните юдоли,
едничък не остана сляп и глух,
с какво ли тази жал те награди?
С безмълвна горест в болните гърди,
с веригата, орела и скалата,
и мъката на гордия в душата,
която ще притиска зъб о зъб,
дори и да се задуши от скръб,
та само в миг самотен да въздъхне,
но тъй, че да не чуят на небето,
и ще се крие в себе си, додето
гласът ѝ най-подир без ек заглъхне.*

II

*Титане, твоят труден жребий бе
борбата между воля и страдание —
в безсмъртието вечно изтезание!
И тъй, неумолимото Небе
и на Съдбата глухото тиранство,
Ненавистта, којто с постоянство
твори в безсмислената си забава
нещата, за да ги унищожава,
отказаха ти даже и смъртта.
Твой беше дарът клет на вечността,
за който ти достоен се показа —
от тебе Зевс изтръгна не молба,*

*а само гръмотевични закани
от пъкъла на живите ти ранни.
Ти бе прозрал в суровата съдба,
но даже и сега не му я каза,
сташл присъда в своето мълчание,
а той в напразното си разкаяние
така се разтрепери, че едва
сам мълнията си не изтърва.*

III

*О, грях божествен — ти донесе лек
за мъката световна и понечи
с напътствени добросърдечни речи
да укрепиш разумния човек.
Но и след страшното си поражение
чрез силата на своето търпение
и с тази устойчивост, и с отпора
на гордия си Дух, все тъй висок
и на Земя и Небеса след спора,
оставяши ни един велик урок:
самият ти си символ, знак тържествен
за нашата съдба и верен избор;
човекът, като теб почти божествен,
е ручей мътен, но от бистър извор —
затуй, макар и не дотам добре,
сам ористата си може да прозре:
страдание, безкрайна съпротива,
тъга несподелена, саможива,
а срещу тях, на всички скърби равен,
Духът му, годен да стои изправен,
и твърдата му воля, и умът —
той, който в изпитните си съгледа
наградата за стръмния си път,
та да ликува в дързостта си бледа
и да превърне Гибелта в Победа.*

ШИЛЬОНСКИ СОНЕТ^[1]

*Безсмъртен дух на свободата! Ти
блестиши най-силно в тъмния зандан:
зашото твоя пламък там е сбран
в сърцето, що с любов по теб тупти.*

*Когато гинат твоите синове
в окови, под студен и тежък свод —
ти, свобода, възкръсваш за живот
и славиш се по всички ветрове.*

*Шильон! Свещено място и олтар
е твоят зеленясал праг — прекрасен
преди столетия от Бонивар^[2];
и стъпките му тук, под тоя мрачен
свод, още екнат — като личба строга,
Зоват от тиранията към Бога!*

1816

---

[1] Стихотворението е въстъжение към поемата „Шильонският затворник“ и е написано през юни 1816 г. Бел. ред. ↑

[2] Бонивар, Франсоа /1493-1570/ — свободолюбив женевски гражданин, когото Савойският херцог Карл III държал шест години в тъмница заради републиканските му убеждения. Бонивар бил освободен от гражданите на Берн и живял дълги години, през които написал няколко философски и исторически трактата в духа на Възраждането. Бел. ред. ↑

ШИЛЬОНСКИЯТ ЗАТВОРНИК [1]

1

*Аз не от старост побелях,
не от слана
за нощ една —
тъй както от Внезапен страх!
От дolen отдих — не от труд —
прегърбен съм и състарен;
подземната тъмница мен
ме изнури с тъма и студ,
зашото съм човек лишен
от въздух чист и слънчев ден.
За вяра бащина търпях
окови и смъртта зовях —
за нея нашият баща
умря и ни я завеща.
След туй за тази вяра пак
децата му живяха в мрак.
Седмина бяхме — сам съм днес,
шестима в своите младини
погинаха безмълвно с чест;
дочака брат им старини.
Един — на клада; двама — в бой
с кръв осветиха края свой
и като техния баща
За Бога срещнаха смъртта,
а трима хвърлиха без свещ
в подземния зандан зловещ.*

2

*Колони седем от гранит
красят затвора страховит;
и влажен мъх по тях расте,
и в полумрак се губят те,
щом лъч премине през една
отколешна пукнатина
на каменната му стена —
лъч като блатна светлинка
пълзящ по пода; и халка
виси на всеки стълб студен;
на всяко халка — синджир;
той впива зъбите си в мен
и белезите му подир
по кожата ми ще личат;
и тъй болезнен е денят
за немощните ми очи,
веднъж незърнали лъчи
с години — точния им брой
загубих в гробния покой,
откакто, клюмнал като цвят,
умря последният ми брат.*

3

*И бяхме оковани там
и заедно, и всеки сам;
не можехме да се допрем,
не можехме да се съзрем
за миг, макар далеч един
от друг във мрака бледосин,
макар с невидими лица,
но с братски свързани сърца;
и в нашата злочестина
утеха имахме една:
да чуем някого от нас,
да чуем братския му глас,
с надежда всинца ободрил,
геройска песен заредил*

*или с легенда ни пленил;
но вече той се вледени
като тъмничните стени,
от волнозвънък стана сух —
не глас, а само отглас кух,
отекнал от зандана глух,
за всички трима ни несвой...*

4

*Бях длъжен аз — от тях най-стар —
не само злото да търпя,
а и духа им да крепя;
и тъкмо тъй постъпвах с жар.*

*Аз страдах най-неутешим
за нашия най-малък брат,
роден с лика на мама свят,
с очи като на херувим.*

*И вярно: кой не би таял
към тоя цвят прекършен жал?
Той бе като деня красив
/какъвто бе денят за мен
като за млад орел, не в плен/ —
беззалезен полярен ден,
когато лятото цари —
бессънно лято все без мрак
сред пресни в слънчеви зари;
до неотдавна чист и благ,
и непорочен, и щастлив,
като планински ручей той
проливаше сълзи безброй,
ако ли чуждите злини —
омразни му — не отмени!*

5

*И другият бе духом чист;
но беше буен, поривист,*

*могъщ и непокорен той,
с цял свят готов да води бой,
да падне пръв с куршум в гръдта,
но не в окови да е жив:
в звъна им бе му гибелта —
видях да клюмва мълчалив;
аз също се едва държах;
все пак го в мъката тешах
и духом с думи го крепях;
ловец планински беше той,
ту вълк преследвал, ту елен;
не издържа тъмничен плен,
да бъде прикован в покой.*

6

*Леман е край Шильон разстлан,
хилиада стъпки е глъбта;
вълнува се повърхността —
дробят се белите вълни
о снежнобелите стени —
о племенниците на Леман;
водата и зидът край мен
ни бяха двоен гроб студен —
над нас бе езерната шир;
лежехме, чувайки безспир,
че тя кипеше с буйна мощ
над трима ни и ден, и нощ;
а през решетките рояк
от пръски литваше към нас,
щом вятърът задуха с бяс;
веднъж и яката скала
от бурята се разлюя —
о, де да рухнал бе зида:
смъртта била би свобода!*

7

*Аз казах: средният ни брат
линееше — макар сърцат,
и сам от залъка корав
отказваше се вече с гняв —
не че бе твърд, позеленял:
с храна ловджийска бе живял.
Уви, помия, що вони,
нам козето млеко смени;
и квасехме във своя глад
със сълзи сухия комат,
тъй както робите, преди
светът да се освободи.
Но никак туй не го смути,
че глад сърцето му гнети.
Душата пък на моя брат
измъчила се би в палат,
а неговата болна гръд
щастлива бе на стръмен рът;
но стига думи — той умря.
Ръката ми не го допря,
главата му не подържах,
макар че — всуе! — се стремях
да скъсам пратите на две!
Извориха за него те
гроб плитък в пода разкопан
на нашия студен зандан.
Аз молех да го погребат
така, че гроба му лъчът
да би могъл да озари —
безумна мисъл! Та дори
в смъртта не би видяла мир
долнородената му гръд.
Молитвата ми най-подир
без полза бе — добър му път! —
в пръстта го спуснаха със смях...
Обичах го. Не го видях.
Над гроба страшния синджир*

е паметник; намери мир.

8

*Ала най-милият ни брат,
най-свежият, най-хубав цвят,
роден с любимите черти
на майка ни /за нас свети!/,
най-скъпа грижса и мечта
на нашия рожден баща —
аз всичко в нашата беда
бих дал — да види свобода!
Той, който беше се държал
и даже духом ни крепял —
о, ужас! — почна ден след ден
да вехне, в корена сразен.
О, боже! Мен ме достраша
да гледам как бере душа
и как угасва отмаял...
Бран кървава съм аз видял,
видял съм в бурен океан
плувец примрял и запъхтян,
видял съм грешен блед болник
да губи ум в кошмарен миг —
но тези ужаси не бих
сравнил със болката му аз:
той вехнеше спокоен, тих,
тъй слаб и нежен час по час.
тъй крехък, мрачен, наскърен
по третия ни брат и мен!
Цветът на нежните страни
от смъртна бледност се смени,
като дъга изчезна в миг
последната руменина;
и от лика му светлина
разпръсна злата тъмнина.
На кобен жребий мъченик,
той гаснеше без стон, без вик.*

*Но две-три думи размени
за златните ни младини
и вдъхна с туй надежда в мен.
Аз бях от края му сломен;
отде ли сили взе, отде,
въздишка да не издае!
Слухтях, обаче стон не чух;
повиках го отчаян, глух,
но знаех: нямаше, уви,
надежда да се съживи.
Той занемя... Но като в бяс
чух сякаш неговия глас —
и скъсах прангите си аз;
и хвърлих се към него див,
ала не го заварих жив;
и само аз дъха проклет
на сълзите си вдишвах клет;
най-милият ми брат рожден,
най-скъпа брънка между мен
и нашия угасващ род
лишен бе вече от живот...
И онзи, който бе в пръстта,
и този тук срази смъртта!
Взех неподвижната ръка
в дланта си хладна — и така
безсен, грохнал, мълчалив
почувствах, че съм още жив —
отчаяното чувство, щом
разбираме, че с мил човек
сме се сбогували навек.*

*Не знам защо
не бях умрял —
напълно обезнадежден;
но вяра в Бог не даде мен
да се убия сам без жал.*

*Какво ме сполетя — не знам,
не помня — не узнах: отвред
изчезна светлината там
и въздухът, и мракът блед.
Без мисли, чувства се прострях
сред камъните камък бях!
И туй, което знаех аз,
едва съзнавах в тоя час,
тъй голо, сиво бе край мен,
не беше нощ, не беше ден
и тюрмената светлина
изчезна в странна глъбина:
покой без място, пустота —
пространството погълна тя!
Като че ли не е било
ни време, ни добро, ни зло;
бе нямата беззвездна твърд
лишена от живот и смърт;
сляп, безграничн океан,
безмъвен, от покой скован.*

10

*Лъч моя разум освети —
то бе на птичка песента;
ту почне, ту се прекрати —
най-сладка песен на света!
И богу аз благодарих,
и поглед към гласа възвих,
но кой ми пее, не видях —
окаяник подземен бях!
И върнах чувствата си аз
в зловещия зандан тогаз,
и пак се сключиха край мен
зидът и подът му студен;
и пак мъждеещ слънчев зрак
пълзеше в синкавия мрак;
а през пукнатината тя —*

*певицата — при мен влетя,
гальовна, кротка в тоя час,
с криле от чист лазур и с глас
за хиляда неща запял —
запял за мен! Не бях съзрял
и никога не ще съзра
душица толкова добра!
Желаеше като че ли
със мен да се сприятели —
а досега не бях щастлив
да ме обича никой жив!
И насърчавайки ме, тя
ми пак възвърна мисълта:
от свобода или кафез
разбит е долетяла днес,
за да познае що е плен?
О, сладка птичко! Дух свещен
ли бе, от рая долетял,
да пръсне моята печал?
Затуй защото — боже мой! —
помислих си, че беше той
духът на милия ми брат,
тук слязъл в образ нов крилат;
ала най-сетне отлетя
и значи тленна беше тя.
Затуй защото брат ми, знам,
не би ме пак оставил там
като покойник без саван
и като облак разпилян
сред слънчевите висини,
когато всичко друго в тях
е пълно с чист лазур и смях
и весели са наште дни
и ясните далечини.*

*по-състрадателни към мен
пазачите; защо — не знам;
не бе ги от въздишки срам;
но не поправиха все пак
оковите — на милост знак —
и бях свободен от тогаз
в килията да крача аз
било назад, било напред
и да я обикалям вред,
и край колоните отсам-
оттатък да се лутам сам;
и само, както си вървях
непредпазливо, се боях
неволно да не оскверня
на братята ми тук съня;
на пресекулки дишах аз,
измъчващ сърцето мраз.*

12

*Изрових стъпала в зида,
но не за път към свобода.
Защото бях погребал тук
най-милите си — нямах друг!
За мен светът от днес натам
би бил зандан, но по-голям:
аз нямах ни баща, ни син,
ни близки — бях съвсем самин;
туй мислите ми прикова
и бях доволен от това,
но неведнъж копнеех взор
да впия в синия простор
към ясните далечини
със белоснежни планини.*

13

Видях ги все такива там,

*каквите от дете ги знам;
с хилядолетни снегове
по стръмните им върхове.
Ей Рона с китни брегове;
потоци чувах да шумят
сред храсти и скали на път;
нататък — белостенен град;
далеко — кораб як, крилат
и малък остров зърнах аз,
усмихна ми се той тогаз —*

*тъй малък и зелен —
и малко по-широк бе той
от пода на зандана мой;
растяха три дървета там
и вятър дукаше едвал;
цъфтяха всякаакви цветя
със безподобна красота
и с нежен дъх и цвят.*

*И плуваха край моя зид
различни риби с весел вид;
орел се беше извисил
от всякога по-бързокрил —
и във очите си тогаз
усетих нови сълзи аз;
задето бях освободен
от пранги, съжалих смутен —
и щом се спуснах пак, връз мен
като товар огромен пак
се свлече синкавият мрак;
и сякаш моят див зандан
гроб бе ми новоизкопан,
бе погледът ми закърнял
за миг почивка за жаднял.*

*Дни, месеци, години аз
линеех, но не ги броях;*

*свел поглед, непроронил глас,
надежда вече не таях;
най-сетне бях освободен;
но не попитах аз защо,
че все едно ми бе на мен
свободен ли съм или в плен,
от отчаяние — а то
ми стана близко. Докато
при мене се явиха те
и снеха ми оковите,
разбрах, че бе ми станал драг
занданът с тягостния мрак,
че той във втори дом за мен
се бе превърнал — тук смирен
приятел с паяците бях
и мрежи как плетат следях,
и гледах под луната сам
как мишките играят там.
Отдавна с тях в зандана стар
живеех дружно — и макар
че лесно бих ги в миг убил,
със тях се бях сприятелил.
И бяхме прангите дори
и аз приятели добри;
и щом на воля се видях,
тъгата си едва сдържах.*

1816

---

[1] Поемата е написана през юни 1816 г. в Уши, близо до Лозана. По време на едно свое пътуване по Женевското езеро Байрон и Шели посещават замъка Шильон. Така Байрон се запознава с историята на Бонивар и у него се ражда идеята да напише поема, възпяваща свободата и жертвата в името на свободния човешки дух. Бел. ред. ↑

ПЕСЕН ЗА ЛЪДИТИТЕ^[1]

*Тъй както момците отвъд океана
надвиха потисника гръд срещу гръд,
тъй срокът настана
и тук за тирана.
Свалете кралете освен краля Лъд!*

*Когато платното последно развием,
совалките с ножове ще заменим.
Врага ще убием,
саван ще му сшием,
а после с кръвта му ще го оцветим!*

*И въпреки че е по-черна от тиня,
щом буйно облее тя нашия път —
Земята пустиня
ще стане градина
със святоото семе, посято от Лъд!*

1816

---

[1] Лъдити /лудити/ — нотингамски тъкачи, които чупели становете си в знак на протест срещу въвеждането на машини, заместващи труда им. Името идва от Мед Лъд, първия работник, който през XVIII в. разрушил машината, на която работел, в знак на протест. С няколко стихотворения и особено с речта си пред Камарата на лордовете през 1812 г. Байрон се обявява в защита на лъдитите. Бел. ред. ↑

ТА ЗНАЧИ ВЕЧЕ НЯМА ДА СЕ СКИТА...

I

*Та значи вече няма да се скита
през нощите, додето просветлее,
макар че още обич в нас е скрита
и все така луната ясна грее.*

II

*Ножът износва ножницата с време,
гърдите си душата ще прорине.
Сърцето трябва дъх да си поеме
и любовта — накрай да си почине.*

III

*Макар нощта за обич да долита,
дордете звънне утринната струна,
не, все пак няма вече да се скита
под светлината лунна.*

1817

СТАНСИ

*Ако няма в страната ви гнет нетърпим,
то съседа от робство спасете!
Припомните си дребна Елада и Рим
и главите си в битка сложете!*

*Нека вършат добро всички смели мъже —
благородството тъй повелява —
и не ви ли довършат куршум и въже,
ще добиете рицарска слава.*

1820

СТИХОВЕ ЗА ЕДНА ИНДИЙСКА ПЕСЕН

*О, мое самотно — самотно — самотно легло!
Кажете ми де е любимия, де е любимия!
И него ли виждам на кораба, неустрашимия?
Далече — далече — сред буря и тежко тегло?*

*О, мое самотно — самотно — самотно легло!
Възглавница втора все чака до мене оставена!
Как дългата нощ без любов се проточва, забавена!
И сякаш върба, е увиснало моято чело.*

*О ти, мое тъжно и мое пустинно легло!
Най-след със сънища кротки затрупай лицето ми!
Пази ме, не давай от скръб да се скъса сърцето ми,
преди да завърши той свойто пътуване зло!*

*Тогава ти вече не ще си самотно легло,
веднъж да го видя до себе си тук, тържествуваща,
а след това нека издъхна от радост ликуваща!...
О, мое самотно сърце — и самотно легло!*

ИЗ КЕФАЛОНСКИЯ ДНЕВНИК^[1]

Умрелите се будят — как да спя?
Пшеницата узря — как да не жъна?
Тирани властват — как да ги търпя?
Не спя — в постелята ми сякаш тръни.
Тръба звучи в слуха ми всеки ден,
отеква в мойта гръд...

1823

---

[1] Стихотворението е написано на 19 юни 1823 г. на о-в Кефалония в Йонийско море, където Байрон спира на път за Мисолунги. За първи път е публикувано през 1901 г. Кратко, но много наситено, то скицира „На тоя ден навършвам тридесет и шест години“. Бел. ред. ↑

НА ТОЯ ДЕН НАВЪРШВАМ ТРИДЕСЕТ И ШЕСТ ГОДИНИ^[1]

Мисолунги, 22 януари 1824 г.

*Настана бреме да запре сърцето,
след като другите сърца не тласка.
Щом повече не го обичат, клемто,
то да даде последна ласка!*

*Под жълта есен са се свили дните,
плодата на минала любов вгорчават.
Еднички червеите, язвите, тъгите
оттук за мен остават.*

*Самотен като остров вулканичен,
в гръдта ми огънят полека спада.
Не ще запали факел титаничен,
а само погребална клада.*

*До мен надеждата и ревността проклета
не идват, скръб възторжена не стига.
Властта на обичта ми е отнета,
а влача нейната верига.*

*Но тук не е така! Тук чезне боят
на мъката, която ѝ задавя.
Тук цял във слава е покрит героят
и гробът му е цял във слава!*

Сред мечовете млъква хленчът дребен.

*Развей, Елада, пряпореца роден!
Сpartанецът под щита си погребан
не беше по-свободен!*

*Вдигни се! /Не Елада — тя се вдигна!/
Вдигни се ти, мой дух! Нима не помни
кръвта ти от какво във гняв изригна
по твоите пътища бездомни?*

*Стъпчи си спомените във душата крива!
Мъж ти бъди! Не в охкания сгущен!
Пред красотата нежна и горчива
оставай равнодушен!*

*Ако за младост жалиш, за какво си
живял? Родината на смърт почтенна
пред теб е. Млъквай с твоите въпроси
и свършвай повестта си тленна!*

*Което търсиш вече — намери си:
войнишки гроб, под който да заглъхнеш!
Огледай се и място избери си,
та най-подир да си отдъхнеш!*

---

[1] Това е последното стихотворение на Байрон, написано на 22 януари 1824 г. в Мисолунги, Гърция. В него поетът прави драматична, но мъжествена равносметка на изминатия път и ясен жителски избор. По настроение стихотворението подсеща за „Моята молитва“ на Ботев. Бел. ред. ↑

ЛЮБЕН ЛЮБЕНОВ, РАДКА ТРЕНДАФИЛОВА

БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕВОДИ НА БАЙРОНОВА ЛИРИКА

За първи път български превод на Байроново произведение българската библиография приема този на **Абидоската невеста**, направен от **Никола Катранов** и публикуван в Москва през 1850 г. Но като литературен факт такъв превод не е оцелял и вероятно никога не е бил публикуван. Сведения за него са включени в библиографските трудове на Константин Иречек, Александър Теодоров-Балан, Валерий Погорелов и Манъо Стоянов. Обаче първото сведение за този превод се дава от Иван В. Шопов в неговия „Списък на българските книги на новозарождаемата българска писменост в XIX век“, публикуван в Цариградски вестник от 6 септември 1852 г., а впоследствие като отделно издание (1852). В този първи извор Катрановият превод на „Абидоската невеста“ е даден в хронологичен ред между годините 1850 и 1851, но на мястото на нейната година на издаване има многоточие. Може да се допусне, че Байроновата поема се появява тук въз основа на сведения, че предстои да излезе от печат. Впоследствие библиографските данни за нея са преминавали от библиография в библиография, без техните съставители да са се потрудили да издирят самия превод. Направените от нас издирвания в големите български библиотеки и в библиотеките на Москва и Ленинград не доведоха до откриване на екземпляр от българския превод на „Абидоската невеста“ от 1850 г.

Тогава първата българска действителна публикация на Байроново произведение е **прощалната песен на Чайлд Харолд** в превод на **Димитър К. Попов**, поместен в трета книжка на сп. Наука от 1882 г., издавано в Пловдив и редактирано от Иван Вазов, Константин Величков и други известни наши културни дейци.

Две години по-късно във втората част на известната христоматия на Вазов и Величков е отпечатано стихотворението **Умирающий гладиатор**, преведено от **Иван Вазов**. Впоследствие то е препечатано неведнъж в различни други издания, включително в томчето избрани преводи на Вазов от 1977 г. Преводът прави силно впечатление с емоционалния си стих, точните функционални рими и високия поетически градус. Всъщност и в най-пълните Байронови издания липсва стихотворение с такова заглавие. Това е превод на 140 и 141 строфи от Четвърта песен на „Странстванията на Чайлд Харолд“. Дори едно бегло сравнение с оригинала показва, че Вазов е запазил твърде малко от него и е привнесъл твърде много от себе си в 24-те преводни стиха — двете Спенсърови строфи съдържат само 18 стиха. Сложният оригинал римен орнамент (една четворна, една тройна и една двойна рима) е заменен в превода с астрофична стихова структура с двойни рими, като един стих е оставен неримуван. Според днешните критерии за стихотворен превод това е едно оригинално Вазова стихотворение, под чието заглавие би трябвало да стои в скоби (**по Байрон**).

И понеже жанровата разлика между поема и стихотворение е съществена, за първи превод на Байроново стихотворение трябва да приемем **Мрачна ми е душата** (My soul is dark), отпечатан в кн. 11 на сп. Искра от 1889 г. и подписан само с първата буква на фамилията на преводача (прев. Д.). Впоследствие до края на миналия век в периодичните издания „Македония“, „Дума“, „Светлина“, „Български преглед“ и в христоматията за III клас от 1894 г. се появяват още преводите **Изток, Оставете ме!. Когато те прегръщах в своите обятия, Затворник, и В албума** (първите два са анонимни; третият е подписан с **Дафинов**; четвъртият — с **Д. К. Попов**; петият с **А. Д. Ихчиев**).

От началото на нашия век до 1944 г. на българския читател се поднасят няколко десетки Байронови стихотворения, някои от които в по два, три и дори четири превода. Сред преводачите на Байронова лирика се нареждат **Д. Мамарчев, Г. Минев, Гео Милев, Л Стоянов, Т. Михайлов, Ж Ив. Жеков, Дерижан** и др. Ярко културно събитие е била кратката антология „Английски поети“ (Русе, п-ца „Роглев“, 1921, 112 с), в която **Г. Минев** е отпечатал свои преводи на няколко десетки творби от девет английски поети. Най-богато — с двайсет стихотворения, предимно от цикъла „Еврейски мелодии“ — е

представен Байрон. Миневите преводи са постижение на преводаческото изкуство от онова време, а някои от тях като този на **Евтаназия** и сега се четат с наслада. Ето и първата строфа на едно от най-известните Байронови стихотворения *She walks in beauty*:

*Пристъпва — дивна красота —
Тъй тиха — нощ в брилянти звезди;
И светлост ведно с тъмнота
Трепти в очи — лазурни бездни;
Там грее нежна светлина —
не пищен блясък на деня.*

Коментирайки я, професор Вл. Филипов подчертава, че тук големият талант на Минев му е помогнал да се издигне до истинската творческа виртуозност.

Великолепен е Гео-Милевият превод на прочутия **Шильонски сонет**, отпечатан без името на преводача в шеста кн. на сп. *Пламък* от 1924 г. и подписан с неговото име в номер 26 на *Щит* от 1935 г. и във в-к *Трезва борба* от 5 януари 1938 г. Това е един от най-хубавите преводи в българската преводна поезия. Запазена е строгата сонетна форма на оригинала, а в първите две строфи — и неговите точни мъжки рими. В целия превод е предадено не само съдържанието, но и редица детайли; тонът е емоционален и призивен.

През 1924 г. се появяват и два чудесни превода на едно от централните Байронови стихотворения **Прометей** — на **Г. Михайлов** и **Л. Стоянов**. Впоследствие това стихотворение се появява в още два превода. Всички четири превода на **Прометей** са отпечатани в основния текст и в приложение към тази обзорна статия.

През 1941 г. **Ж. Ж. Дорев** издава в свой превод книгата „Английски поети“ (Варна, п-ца „Просвещение“), в която са представени Байрон и Шели. Байрон е представен с 34 стихотворения и с отделни строфи из „Чайлд Харолд“ и „Дон Жуан“. Близо половината преводи са пионерски. Дорев проявява добра езикова компетентност — съдържанието на творбите е предадено вярно, включително редица детайли и особености на поетическия изказ. В кратък предговор преводачът е изразил и своето отношение към

превода на поезия. В изискванията към него той туря на първо място чисто смисловата точност, забравяйки напълно за художествено-поетическите достойнства и за необходимостта от единство между смислово и художествено покритие — единственото средство, което може да доведе до трайно преводаческо постижение. Дорев твърде е подценил тъкмо това единство — в преводите му има и стъпки, и ритъм, и рими, но рядко в тях блясва пламъкът на истинската поезия. Сравнително най-добрри са преводите му на **Арфата, От Сестис до Абидос, Дните ти се свършиха и Ти плачеше**. Ето втората и заключителна строфа от последното стихотворение:

*Тъй както облакът вечерни
Се озарява с нежен цвят,
Що тъмнотите нощи, черни
Не могат в миг да заличат,
Усмивката ти радост чиста
В душа печална, мрачна лей,
И дълго светлина лъчиста
И блясък във сърце светлей.*

След 9 септември 1944 г. се появяват само няколко нови превода на Байронови стихотворения в течение на близо четвърт век. Едва през 1968 г. издателство „Народна култура“ отпечатва томчето „Лирика“ от Байрон в поредицата „Световни поети“, в което английският поет е представен с петдесет нови превода на стихотворения и епиграми. Преводачи са **Цв. Стоянов, Л. Любенов, Гр. Ленков и Н. Бояджиев**. След това в течение на цели двайсет години не се появява нито един нов превод на Байронова лирична творба с изключение на превода на **К. Божилова** на късото и не особено значително стихотворение **На Томас Мор** във в-к Пулс от 24 януари 1984 г.

По такъв начин до ден-днешен на българския читател са поднесени около 87 Байронови стихотворения и епиграми в по един до четири превода. Това е само малка част от целокупното Байроново лирично наследство. То тепърва трябва да се препява от българските преводачи на поезия.

Доста по-друго е положението с Байроновите епични произведения. Най-известните от тях са представени на българския читател, като повечето са преведени по два, три и повече пъти (своеобразен рекорд бележи „Манфред“ с 11 превода!). Но това е вече по-друга тема.

* * *

По-нататък ще дадем кратки сведения за съществуващите, но невключени в тази книга преводи на поместените в нея стихотворения, а най-сполучливите ще приведем частично или изцяло.

Фрагмент. Стихотворението е преведено и от Ж. Ж. Дорев под заглавие „Откъслек“.

Лох-на-Гар. Стихотворението е преведено и от Дим. Статков.

Как искаам пак да съм дете!... Стихотворението е преведено и от Н. Алексиев (под заглавие „Желал бих...“) и Дим. Статков. Ето първата строфа от превода на Н. Алексиев:

*Желал бих аз дете да стана пак
И в горската си хижса да живея,
Да скитам сам из тъмний пущинак
И над вълните сини да се рея.*

*Саксонският надменен нрав
Не може да търпи души свободни,
Които любят горски въздух здрав
И смело дирят канари подводни.*

Надпис на чаша от череп. Стихотворението е преведено и от Ж. Ж. Дорев. Строфи, съчинени по време на буря. Стихотворението е преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Лека нощ! Условно заглавие на прощалната песен на Чайлд Харолд от първа глава на поемата „Странстванията на Чайлд Харолд“. Тази песен, добила изключителна популярност у нас, е преведена още

и от Д. К. Попов^[1], Мария Грубешлиева и Людмил Стоянов^[2], Ана Подвързачова^[3] и Димитър Статков^[4].

Привеждаме изцяло известния превод на Д. К. Попов.

*Прощарай, сбогом, бащин край!
Води те скриват веч;
С вълните вятърът играй,
Рибар пей там далеч.
Към запад плувам аз, де Феб
Скри вече своята мощ;
О, сбогом, слънце, и на теб,
Край родни, лека нощ!*

*Но не, Феб скоро ще изгрей,
Ще видя всичко пак:
Небе, морето, що бесней,
Но не теб, бащин бряг.
Мой старий замък, вече пуст,
Вред бурен ще обвий,
И кучето ми в къщний пруст
Унило ще завий.*

*Aх, добрий паже, ти скърбиши,
Сърцето ти тъжи,
От тез вълни ли се боиш?
От буря ли, кажи?
Мълчи, мой милий, не скърби,
Кораба ѝ здрав, мълчи!
Сокол едва ли могъл би
Със него да хвърчи.*

*„Нек вятър вий, вълна стени,
Не е туй първи път;
Не страх, сър Чайлд, а скръб, злини
Сърцето ми ядат.*

*Баща оставил вкъщи аз
И майка в плач горчив;
Днес нямам други освен вас
И бога милостив.*

*Баща ми всичко ще снесе,
Корав е твой челяк;
Но майка ми ще плаче се,
Докле се върна пак...“
„Плачи, плачи, ти, мой слуга,
Разбирам твоя глас;
Чист като теб да бях, сега
Заплакал бих и аз.*

*А ти, мой юмен, що си блед,
С чело, покрито с мрак?
Какво те плаши? Морский глед
Или пък чужди враг?“
„О, не, сър Чайлде, настрана
Страхът от смърт, от враг:
Дома оставил аз жена
С деца на пътни праг.*

*Тя ще ги бави там, къде
Растат треви, цветя;
Кога за мене питат те
Какво ще каже тя?“
„Млъкни, мой юмен, ти си прав
Да жалиш тъй за тях;
Аз имам много по-лек нрав:
Оставил бих ги с смях.*

*Отдавна веч не вярвам аз
Любовница, жена;
Веднага те забравят нас...
Неверни до една!
Върших аз всичко, лудувах.*

*Не ща веч таз борба;
Аз жаля само, че немах
За нищо да скърбя.*

*И сам сега сред туй море,
Широко без конец,
Да не тъжса е по-добре:
За вси съм чужденец.
Ах кучето ми... но и то
Ден, два дни ще повий;
Един чужд залък, къс тесто
И него ще отбий.*

*Цепи, корабе, тез води,
Усилвай своя бяг.
Къдемто щеш ме изведи,
Но не на бащин бряг.
Привет сърдечен, о вълни.
Докле съм с вази ощ!
Привет, далечни планини!
Край родни, лека нощ!“*

Евтаназия Преведено и от Георги Минев. Привеждаме цялостно неговия превод, който се отличава с множество достойнства.

*Кога ни рано или късно смръзне
Покой без сънища, тегло,
Дали забравата с криле ще дръзне
Да лъхне смъртното легло?*

*Не искам куп другари да се мъдри
Край мен — да жали моя край,
Нито девица с чорлави си къдри
С преструвни сълзи да ридай.*

Но мълком нека ме земя студена

*Погълне, с плач неосквернен;
Не искам миг от радост помрачена,
Ни мой приятел просълzen.*

*Но любовта ще може ли тогава
Въздишките сподавени да спре?
Тя би се разразила величава
В таз, що живей, и в тоз, що мре!*

*О, сладко е душата да остане,
Докрай безоблачна да грей;
Не помни ли преминалите рани,
И болката ще занемей.*

*Но всуе — гърчат се черти красиви,
Дъхът щом литне от уста;
Сълзите женски, мамещи приживе,
Поток изблихват пред смъртта.*

*Тогаз самотен гробът ми да зине,
Без жалби и без стон в гърди?
Смъртта коси — свят хиляден тъй гине,
А де са от скръбта следи?*

*Aх, но да умреш, разбил хомота,
Да идеш там, де неси бил!
Да бъдеш нищо — както до живота,
Кога скръбта си не вкусил!*

*Преброй ти часовете си на радост
И дните светли, без печал,
И знай: какъвто да си бил на младост,
По-харно да не си живял!*

Тя иде като нощ красива... Стихотворението е преведено и от Г. Минев и съвместно от Л. Любенов и Гр. Ленков.

Привеждаме първа строфа от превода на Г. Минев:

*Пристъпва — дивна красота —
Тъй тиха — нощ в брилянти звездни;
И светлост ведно с тъмнота
Трепти в очи — лазурни бездни;
Там грее нежна светлина —
Не пищен блясък на деня.*

О, тази арфа на певеца-цар... Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Дивата газела (Под заглавие „Дивата сърна“) преведено и от Ж. Ив. Жеков и Ж. Ж. Дорев.

Край Йордан. Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Дъщерята на Иефтай. Преведено още от неизвестен преводач и от Ж. Ж. Дорев.

Попарена от ранна смърт... Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

О, как е мрачен моят дух!... Под заглавие „Мрачна ми е душата“ е преведено от Д. „Искра“, 1889, II и Ж. Ж. Дорев.

Видях те плачеща... Преведено и от Ж. Ж. Дорев. 1 („Ти плачеше...“)

Ти падна, но ще бъдеш мил... Преведено още от Ж. Ж. Дорев и Д. Статков.

Саул. Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Песен на Саул пред последния бой. Преведена още от анонимен преводач. „Заря“, 1890 г., II и Ж. Ж. Дорев.

Пророкът рече: „Всичко суета е...“ Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Щом студ обгърне тая тлен... Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Видението на Балтазар. Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

О, слънце на безсънните!... Преведено и от Ж. Ж. Дорев (заглавие „Светило на безсънния“).

Ако прав бе в това, че със лъжата живея... Преведено и от Ж. Ж. Дорев

Плачът на Ирод по Мариамна. Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

В деня на разрушаването на Ерусалим от Тит. Преведено и от Ж. Ж. Дорев (заглавие „Разрушението на Йерусалим“).

Край реките на Вавилон. Преведено още от Ж. Ив. Жеков, Ж. Ж. Дорев и Лео Коен. Поместваме изцяло превода на Лео Коен.

КРАЙ РЕКИТЕ ВАВИЛОНСКИ

*На Вавилона, досами реките,
ридаехме ний, в спомена за дните,
кога Салем разбиха врагове —
жестоко в кървите ни потопени,
и гдето бяха пръснати, сразени
нешастните еврейски синове.*

*Угрижени, ний гледахме водите,
въртението буйно на вълните.
Свирете! — викаха ни ядно тук.
Не, нивга чужденец не ще владее!
Десницата ми нека залинее,
от арфата ако изтръгна звук!*

*И на върба плачуща окачена,
За волнокрили звукове родена —
тя, арфата на славни прежни дни,
остава ми като залог небесни.
Но никога тя своите сладки песни
за враг презрян не ще да прозвъни!*

Гибелта на Сенахериб. Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Край мене дух премина... Преведено и от Ж. Ж. Дорев.

Прометей. Преведено и от Георги Михайлов, Людмил Стоянов, Любен Любенов. Едно от най-значителните и най-известните Байронови стихотворения.

Преводът на Георги Михайлов се отличава с редица от най-добрите черти на преводаческото му дарование — близост до оригинала, строгост на формата, естествен и емоционален поетичен

изказ — и може да се отнесе към най-добрите постижения в преводаческата му дейност. Привеждаме го изцяло.

ПРОМЕТЕЙ

*Не като бог безстрастно хладен,
А с благост поглед ти бе спрял
На земния човешки дял,
С беди и напаст безотраден.
За твоята любов към нас
Безкрайна мъка бе отплата —
Борба, без отпих и без глас, —
Окови — ястreb — и скалата —
Над океана ням и глух.
Скръбта на дух, дух непобеден
Там преживя и твоят дух:
Жестокост, мъки, трепет леден
И гнет безкраен, чийто стон
Дори с въздъх ти не издаде,
На стража Зевсовий шпион.
За да не чуй!... О, не обади
Ни ек на мрачното небе
Каква в теб скръб и мъка бе!
Борбата с мъка и съзнание,
Докрай изпита в самота!
Каква съдба, какво страдание,
Които водят към смъртта!
Но Зевс, небесний цар всевластен,
И непреклонната съдба
В прищевка, същества нещастни
Отново да творят в света —
Отказаха смъртта на тебе! —
И на безсмъртие с венец
Те увенчаха твоя жребий:
Но ти — не бе ти слаб борец —
Понесе твърдо своята участ!*

*И туй, що гневен Зевс сполучи
Да чуй от твоите устни, блед —
То бе закана — бе прокоба
И с нея твоят ужас слет
В гръдта на Зевс впи своята злоба.
О, как провиди сетни час
Ти по звездата му случайно;
Как не издаде своята тайна;
Как твоите думи с лющен глас
В присъда смъртна прозвучаха!
И дойде час на срам и страх:
В ръцете стари затрептяха
Перуните на бога плах.
Бе свято твойто престъпление.
Че на доброто бе пророк.
Дари човеку наставления
В живота му суров и строг
И възвиси духа му с вяра
Към разум и към доброта;
Но сам ти в мъките без мяра
Нам своя пример завеща —
Отпор към злобата столика
И твърдост на душа велика,
Що не успяха да сломят
Небе, земя — за лишен път!
Днес в твойта орис смъртни вижда
На своята орис тържество —
Сам той е част от божество,
Че своята участ сам съзижда,
Предвижда своя жребий той
И предугажда всяка мъка —
Беди и напасти безброй
И скърби в дните на разлъка,
И всичко, от което тук
Мощ черпи неговият дух —
Дух равнослен с вси страдания...
Той има воля и съзнание*

*За своите права в тоз свет —
Туй чувство в мъки, в скърби, в гнет,
Що не остава без награда —
Едничка вътрешна отрада, —
Всечасно крепне в гнет и мрак,
В борбата с доблест се кръщава
И с радост бърза в боя пак.
И от смъртта победа дава.*

В този превод е допуснат един характерен компромис за онова време, който впрочем се допуска и днес при превод на астрофични поеми: редица стихове от оригинала са предадени с по два стиха в превода, в резултат на което 59-те стиха на оригинала са предадени със 76 стиха в превода. Това удължаване е присъщо и на превода на Людмил Стоянов, но в много по-малка степен — нашият известен поет и преводач е удължил броя на стиховете само с четири! В резултат неговата интерпретация звучи по-стегнато, по-ударно, по-енергично. В своя превод Людмил Стоянов достига един от върховете на това трудно изкуство не само в своята преводаческа практика, но и в цялата българска преводна поезия.

ПРОМЕТЕЙ

*Титан! Във твоя поглед грее
На смъртните скръбта велика,
Която, страшна, многолика,
Тук никой бог не ще осмее.
Каква бе щедрата отплата
За милостта към земний род? —
Страданието на скалата,
Веригите и немий свод,
Туй, що би гордия понесъл,
Агонията, що таи,
И мъката му, що пои
Духът заключен и невесел,*

*И се бои, че небесата
Ще чуят тайнния му вик.
Докле скования език
Не онемее за земята.*

*Титан! Да страдаш и желаеш
И да се бориш, и докрай
Духа ти мир да не познай
И ти утеша да не знаеш;
И небесата с своите слава,
И на съдбата глухий гнет,
Омразата, разляна вред,
Що и твори, и разрушава,
Отказаха ти и смъртта:
С безсмъртие ти бе наказан,
Но ти от туй не възропта,
И твоя път бе отбелязан
С проклятия, с които ти
И Гръмовержеца смути:
Прозрял съдбата, не поискан
Пред него ти да паднеш ниско.
С мълчание го суеверен
Направи ти, и блед и плах,
Тъй че в ръцете му от страх
И мълниите да треперят.*

*Божествен подвига ти бе
И сякаш отреден отвека
С непостижимото небе
Да обручи чрез дух Човека.
Ти от високо бе ударен.
Но волята ти, твърдостта
И яростта на дух пожарен —
За нас са дар на мъдростта:
Ти — бог на смъртните и знак
На силата им, на съдбата —
Човекът като теб в борбата*

*До бога се издига пак;
Поток е той, що чист извира,
Но се размътва в своя път;
И често шепота разбира
Той на орисаната смърт,
И страда, и в скръбта проглежда,
И в пустотата дира бряг.
Ала на страшний вечен мрак
И сън без радост и надежда
Срещу поставя своя дух,
Упорството му, глъбината,
Що би предсетил с остър слух
Възмездietо на съдбата,
И пътя й би начертал,
И тайната и би изведал,
И вещи тайнства познал,
Би претворил Смъртта в Победа.*

По-долу привеждаме и превода на Любен Любенов.

ПРОМЕТЕЙ

I

*Титан! С безсмъртен взор прозря
човешкото страдание
и тежко отчаяние,
а като Зевс не ги презря;
а пък с какво бе награден?
С ужасни мъки, вечен плен,
с окови, лешояд, скала
и унизителни тегла;
с агония, която с вик
ти не издаде ни за миг;
в бедата си самотен бе*

*и бдеше да не изدادеш
въздишка, стон или шептеж
към безпощадното небе.*

II

*Страдание и воля страстно
се състезаваха при теб —
те изтезават с гняв свиреп,
щом да убиват са безвластни.
И боговете безучастни,
тиранството на ористата,
Законът на ненавистта
/която същества създава,
та после да ги умъртвява/
не се смилиха да умреш:
бессмъртието — дар зловещ —
бе твоє: с чест носи го ти.
От теб изтръгна Зевс едно:
Заплахата — и тя обратно
му върна твоя гнет трикратно;
а ти прозря съдбата — но
не му я с дума извести;
и бе присъда туй мълчание:
той в безполезно отчаяние
от страх нескриван се изпълни и
трепереше ръката с мълнии!*

III

*Грехът ти бе, че си добър
човека ти да просвещаваш
и от беди да го спасяваш,
за да е умен, смел и твърд.
Но, свише като теб смутени,
от твойта сила вдъхновени,
от твърдостта ти и борбата*

*на твоя дух непроницаем,
твърд пред Небето и Земята,
добре една поука знаем:
за нашта мощ и участ свято
знамение си и девиз;
човек е като теб мъжествен
и с произход почти божествен,
размътен вир от извор чист;
дарен е със способността
да си предскаже участта,
отчаяната си борба,
безпомощната си съдба,
която могат да възпрат
и волята му, и духът,
и неговият ум могъщ,
че той за себе си откри
награда в мъките дори;
от дързост горд, ако веднъж
Смъртта в Победа претвори!*

Шильонски сонет. Преведен е и от Д. Мамарчев, Д. Статков и Цв. Стоянов. Привеждаме цялостно превода на Цв. Стоянов.

шильонски сонет

*Ти, вечен дух на разума неукротим,
ти, Свобода, най-ярка си в тъмниците —
сърцата там се вдигат като птиците
и следват само твоя път любим!
В окови чакат твоите синове,
захлупва ги безслънчево владичество,
но побеждават в своите мъченничество —
и те прославят всички ветрове.
Шильон! Ти светиши като кървав кръст,
сияе подът на килията убога.*

*Тук Бонивар като във прясна пръст
дълбал е своите стъпки в изнемога.
Не пипайте следите околвръст!
Те вик са от неправдата към бога.*

Шильонският затворник. Преведено е и от Д. К. Попов^[5], чийто превод е публикуван няколко пъти цялостно или частично в христоматии, сборници и списания; по-късно от Н. Килифаров^[6] и Димитър Осинин^[7]. Привеждаме цялостно I част от превода на Д. К. Попов:

*О, вижте как съм побелял,
Макар не толкоз престарял.
Не от внезапен страх ноща
Ме тази участ сполетя.
Сгърбих се, с бръчки на чело,
Но не от труд или тегло —
Тъмницата ме разруши:
От въздух, слънце ме лиши,
И аз, в окови хвърлен там,
Линеех, чезнех, без да знам.
Такваз е нашата съдба:
Баща ми падна във борба
За вяра — и в последний час
В завет я даде той на нас.
Ний бяхме седем — няма шест:
И всички те измряха с чест.
Баща ми, старец изнурен,
На огън жив бе изгорен,
А там на бойното поле
Кръвта на двама се проле;
Двоица затворът грабна
И двама морска глъбина.
От всички само аз един,
Разбит и най-злощастен син,*

*Презрян от лютата съдба,
Останах жив, за да скърбя.*

Песен за лъдитите. Преведена и от Невена Стефанова и Димитър Статков.

Та значи вече няма да се скита... Преведено и от Л. Любенов (в кн. на А. Мороа „Байрон“, С, Нар. култура, 1980).

Станси. Преведени и от Димитър Статков.

На тоя ден навърших тридесет и шест години. Преведено и от Димитър Статков.

---

[1] В сп. Наука, 2, 1882, 3, 253-256; публикувана е още в: Попов, Д. К. Преведени стихотворения. С, п-ца „Говедаров“, 1895, 119-121; Лорд Байрон. Вспоменателен сборник. С, 1924, 22-24. ↑

[2] Байрон, Дж. Г. Чайлд Харолд. Поема, прев. в стих. Мария Грубешлиева и Людмил Стоянов. С, Игнатов, 1939. ↑

[3] Байрон, Дж. Г. Чайлд Харолд. Поема. Прев. в стих. А. Подвързачова. С, Книго-Лотос, 1947, с. 31-33. ↑

[4] Байрон, Дж. Г. Странствията на Чайлд Харолд. Прев. в стих. Димитър Статков. С, Нар. култура, 1958, с. 23-26. ↑

[5] Байрон, Дж. Г.; Шильонски затворник Прев. Д. К. Попов, Б. Попов, Д. К. Преведени стихотворения. С, 1895, с. 75-88. ↑

[6] Шильонски затворник. Прев. в стих. И. Килифаров. С, п-ца. „Габрово“, 1907. 21 с. II изд. 1915. ↑

[7] Шильонски затворник. Прев. Димитър Осинин. С, Игнатов, 1937. 11 изд., 1939, 30 с. ↑

Издание:

Джордж Гордън Байрон

Слънце на безсънните

Стихотворения

Английска. Първо и второ издание

Литературна група — ХЛ. 04/9536675331/5559-11-88

Предговор: Александър Шурбанов

Подбор: Любен Любенов

Превод: Григор Ленков, Любен Любенов, Цветан Стоянов,
Александър Шурбанов, Евгения Панчева, Николай Бояджиев

Бележките са от: Юлия Стефанова

Рецензент: Александър Шурбанов

Съставител: Любен Любенов

Редактор: доц. Юлия Стефанова

Редактор на издателството: Владимир Левчев

Художник: Иван Кьосев

Художник-редактор: Николай Пекарев

Технически редактор: Ставри Захариев

Коректор: Евгения Джамбазова

Дадена за набор октомври 1988 г. Подписана за печат януари
1989 г. Излязла от печат март 1989 г.

Формат 70/90/32. Печатни коли 11. Издателски коли 6.42. УИК
6.97. Цена 1,28 лв.

Печат: „Георги Димитров“, София

Издателство „Народна култура“, София, 1988

Ч 820–1

THE WORKS OF LORD BYRON

Publisher by A. and W. Galignany Paris, 1822

THE POETICAL WORKS OF LORD BYRON

Lock & Co. Limited London, Melbourn and Toronto

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.